

Signalennota

Vrouwen, gender en dakloosheid

Auteur: Maggi Poppe, stafmedewerker

Nederlandstalige Vrouwenraad
Middaglijnstraat 10, 1210 Brussel
+32 (0)2 229 38 19 www.vrouwenraad.be

 vrouwenraad
BESLIST FEMINIST

Inleiding	2
Definitie van dakloosheid	3
<i>De Europese kaderdefinitie 3</i>	
<i>De ETHOS light definitie 4</i>	
Dakloosheid IN CIJFERS	5
<i>Dakloosheid in de Europese Unie</i>	5
<i>Dakloosheid in België</i>	6
<i>Dakloosheid in Brussel (2020)</i>	7
<i>Dakloosheid in Vlaanderen</i>	10
Nulmeting van dakloosheid in 2014	10
Globaal rapport van de daklozentelling 2020.	14
Globaal rapport van de daklozentelling: 2021	20
Aanleidingen voor dakloosheid	26
<i>EU SILC enquête</i>	26
<i>Nulmeting dakloosheid in Vlaanderen</i>	27
Vrouwen, gender en dakloosheid	29
<i>Vrouwen die op straat leven</i>	29
<i>Dakloze vrouwen in Brussel</i>	31
Een klaarblijkelijke paradox	32
Misleidende registratie	33
<i>Gedeelde kenmerken in trajecten van dakloze vrouwen</i>	34
Specifieke vormen van dakloosheid	34
Vermijden van officiële diensten voor daklozen	34
Dakloos in gezinsverband	35
Gendergebonden en intrafamiliaal geweld	36
<i>Meten is niet altijd weten</i>	37
Meer verborgen dakloosheid	38
Minder gebruik van noodhulp voor daklozen	38
Gendervooroordelen	38
<i>Gebreken in de methodiek om dakloosheid te registreren</i>	39
Een gebrek in relatie tot ruimte	39
Administratieve gebreken	40
Een methodologisch gebrek	41
<i>Pleidooi voor empowerende hulpverlening</i>	43
Signalen	46
Geraadpleegde bronnen	48
Bijlage : de ETHOS kaderdefinitie van dakloosheid	50
	1

Inleiding

Dakloosheid is een grove schending van de mensenrechten, die vele andere rechten en vrijheden van de mens ondermijnt. Er zijn dan ook meerdere verdragen die regeringen en andere overheden verplichten om maatregelen te nemen die iedereen toegang tot een adequate woning verzekeren.¹ De Europese Unie en ons land zijn welvarend. Toch is ook hier de problematiek van dakloosheid wijdverbreid. Uit de schaars beschikbare gegevens blijkt bovendien dat de dakloosheid de laatste jaren significant toegenomen is.

In 2019 raamden [FEANTSA](#)² en de Abbé Pierre Foundation dat er in de Europese Unie iedere nacht minstens 700.000 mensen buiten slapen of aangewezen zijn op tijdelijke opvang. Dit is een stijging met maar liefst 70% tegenover 2009.³ Tegelijk lijkt de groep mensen die getroffen wordt door dakloosheid meer divers geworden: meer vrouwen en meer jongeren zijn dakloos. Het beeld van de alcohol- en drugsverslaafde dakloze man die in de publieke ruimte woont moet dringend bijgesteld worden. Er spelen heel wat andere factoren mee in dakloosheid: sekse, gender, validiteit, seksuele voorkeur, inkomen, verblijfstatus, intrafamiliaal geweld.

De groeiende problematiek van dakloosheid beperkt zich niet tot de armere Europese landen. Ook in de landen met hogere niveaus van sociale uitgaven manifesteert dit zich. Opvallend is bijvoorbeeld de toename van het aantal minderjarige daklozen. In Zweden steeg het aantal kinderen in de noodopvang in de periode 2011-2017 met 60%. In Nederland was er een toename van 60% van als dakloos geregistreerde kinderen in de periode 2013-2018. In Denemarken, Frankrijk en Ierland is circa 1 op 3 van de geregistreerde daklozen een kind.⁴

Vele van deze minderjarigen zijn samen met hun gezin, veelal een alleenstaande moeder, dakloos. De COVID-19 pandemie heeft deze trend nog versterkt: vooral de armste gezinnen, personen met onstabiele jobs en jongeren die hun plaats op de woning- en arbeidsmarkt nog moeten vinden raakten er verder door gemarginaliseerd.⁵ Globaal is ongeveer 1 op 3 daklozen is een vrouw. Dit stemt ook overeen met de resultaten van recente daklozentellingen in België. Vrouwen zijn echter meer minder zichtbaar dakloos, waardoor ze minder geregistreerd worden en hun statistisch aandeel onder de daklozen onderschat wordt.

Er zijn specifieke aanleidingen voor dakloosheid van vrouwen en jongeren. Voor jongeren zijn bijvoorbeeld sociaaleconomische achtergrond, familiale en/of relatieproblemen, seksuele oriëntatie, geen of weinig inkomen en hoge huurprijzen een belangrijke factor voor dakloosheid. Voor vrouwen zijn ontoereikend inkomen, hoge huurprijzen en intrafamiliaal geweld belangrijke aanleidingen voor dakloosheid.

¹ Zie 'Betaalbare en kwaliteitsvolle huisvesting is een afdwingbaar mensenrecht', Vrouwenraad 2021. Aan te vragen via nvr@vrouwenraad.be.

² Dit is de Europese federatie van nationale organisaties die met daklozen werken.

³ [Homeless in Europe, the magazine of FEANTSA, spring 2019](#). FEANTSA and Abbé Pierre Foundation, [Fourth Overview of Housing Exclusion in Europe](#), 2019.

⁴ Eurofound, [Crisis point: Well-being of young people still defined by the economic crisis](#), 2019.

⁵ FEANTSA and Abbé Pierre Foundation, [Sixth Overview of Housing Exclusion in Europe](#), 2021.

We schetsen eerst de Europese definitie van dakloosheid, die ook door ons land werd onderschreven. We belichten enkele cijfers en focussen vervolgens op dakloosheid, vrouwen en gender, met aandacht voor gedeelde kenmerken in de trajecten van dakloze vrouwen en voor een kritische benadering van de gangbare registratiemethode vanuit genderperspectief.

In de nota vermijden we de terminologie 'dak- en thuisloosheid' omdat dit de opvatting versterkt dat dakloosheid te maken heeft met het niet hebben van een dak boven je hoofd, wat niet strookt met de werkelijkheid en de Europese kaderdefinitie van dakloosheid en omdat dit mee een genderbias in de hand werkt.

Definitie van dakloosheid

Om een doeltreffend beleid en onderzoek te kunnen voeren moet men minstens over een eenduidige definitie van dakloosheid kunnen beschikken.

De Europese kaderdefinitie

In 2005 ontwikkelde [FEANTSA](#) een kaderdefinitie om dakloosheid te omschrijven: de [ETHOS](#) typologie.⁶ De definitie brengt meerdere vormen van dakloosheid in beeld en laat toe om dakloosheid beter te monitoren en om een meer gericht beleid te ontwikkelen, met oog voor alle vormen van dakloosheid. De typologie vertrekt daartoe van de definitie van woning of thuis als:

THUIS=
beschikken over voldoende eigen ruimte, die een persoon of gezin de mogelijkheid geeft op privacy en de uitbouw van sociale relaties én waarop wettelijk aanspraak kan worden gemaakt

Iedere woonvorm die niet beantwoordt aan deze basisvoorwaarden wordt als dakloosheid gecategoriseerd. De definitie onderscheidt zo [4 globale categorieën](#) van dakloosheid: dakloosheid, thuisloosheid, onzekere huisvesting en inadequate huisvesting. Deze zijn verder onderverdeeld in [13 subcategorieën](#), die telkens omschreven worden en waarvoor meerdere voorbeelden gegeven worden.

ETHOS categorieën en subcategorieën van dakloosheid

Dakloosheid	Thuisloosheid	Onzekere huisvesting	Inadequate huisvesting
1. Mensen die in de openbare ruimte leven	3. Mensen in de thuislozenopvang	8. Mensen zonder huurcontract	11. Mensen in tijdelijke niet-conventionele woningen
2. Mensen in de nachtopvang	4. Mensen in de vrouwenopvang	9. Mensen die uit hun huis worden gezet	12. Mensen in ongeschikte huisvesting

⁶ ETHOS: [European Typology on Homelessness and Housing exclusion](#). Zie bijlage.

	5. Mensen in opvang voor asielzoekers en immigranten 6. Mensen die een instelling verlaten zonder woonoplossing 7. Mensen in begeleid wonen	10. Mensen die leven onder dreiging van 'huiselijk' geweld	13. Mensen in een extreem overbevolkt gebouw
--	---	--	--

In 2010 werd de ETHOS definitie bij consensus aanvaard door meerdere stakeholders, waaronder de Europese Commissie en meerdere landen.⁷ In ons land vormt ze het kader van het [samenwerkingsakkoord over dakloosheid en thuisloosheid](#)⁸ tussen de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten.

Er bestaat ook een [ETHOS light](#) versie. De lightversie gebruikt slechts 6 van de 13 subcategorieën van de ETHOS typologie en is bedoeld als geharmoniseerde definitie van dakloosheid voor statistische doeleinden.

De ETHOS light definitie

	Operationele categorie	Leefsituatie	Definitie
D a k l o o s	1 Mensen zonder vaste verblijfplaats	1 Publieke ruimte/buiten	Leven op straat of in de openbare ruimte, zonder een schuilplaats/opvangplaats die als woonplaats kan worden beschouwd
	2 Mensen in noodopvang	2 Nachtopvang	Mensen zonder vaste verblijfplaats die vaak gebruik maken van verschillende vormen van accommodatie
	3 Mensen die in een accommodatie voor thuislozen wonen	3 Tehuizen voor daklozen 4 Tijdelijke accommodatie 5 Tijdelijke ondersteunde huisvesting	Het verblijf is beperkt in de tijd en er wordt geen woning voor de lange termijn voorzien

⁷ [European Consensus Conference on Homelessness: Policy Recommendations of the Jury.](#)

⁸ [Samenwerkingsakkoord inzake dakloosheid en thuisloosheid, 12 mei 2014](#), Belgisch Staatsblad, 10.11.2014.

T h u i s l o o s		6 Vluchthuizen voor vrouwen of opvanghuizen	
	4 Mensen die in instellingen wonen	7 Instellingen voor gezondheidszorg 8 Strafinstellingen	Verblijven langer dan nodig in de instelling doordat een woning ontbreekt. Er is voorafgaand aan de vrijlating, geen woning beschikbaar
	5 Mensen die in niet conventionele verblijven wonen, wegens gebrek aan een woning	9 Mobilhomes 10 Niet-conventionele gebouwen 11 Tijdelijke structuren	De accommodatie wordt langer gebruikt dan nodig is omdat een woning ontbreekt en het is niet de gewoonlijke verblijfplaats van de persoon
O n z e k e r	6 Mensen die tijdelijk in een conventionele woning wonen bij familie of vrienden, omdat ze geen woning hebben	12 Conventionele woning, maar niet de gewoonlijke of gewone verblijfplaats van de persoon	Als de accommodatie gebruikt wordt omdat een woning ontbreekt en dit niet de gewoonlijke plaats van verblijf van de persoon is

Dakloosheid in cijfers

Dakloosheid in de Europese Unie

Er bestaan weinig officiële statistieken over daklozen in de Europese Unie. De statistieken die voorhanden zijn hanteren dubieuze definities of meetmethoden die niet overeenstemmen met wat gemeten moet worden (Polen, Verenigd Koninkrijk), zijn gedateerd (Frankrijk, Italië, Tsjechië) of ontbreken (België, Duitsland, Griekenland, Hongarije, Portugal, Roemenië, Slovenië).⁹ De belangrijkste informatiebron zijn onderzoeken en tellingen van organisaties die werken rond de problematiek van dakloosheid, zoals FEANTSA.

In 2018 voerde Eurostat een [onderzoek](#) naar dakloosheid op basis van de ervaringen van de hele bevolking in 12 EU-lidstaten.¹⁰ Hieruit bleek dat 4% van de bevolking van de deelnemende lidstaten ooit dakloos was geweest en bij familie inwoonde, een beroep op deed op noodopvang of andere tijdelijke opvang, in een ruimte leefde die niet als woning bedoeld was

⁹ Fondation Abbé Pierre – FEANTSA, [Sixth overview of housing exclusion in Europe](#), 2021.

¹⁰ European Commission, Eurostat, [2018 – Material deprivation, well-being and housing difficulties](#), social statistics, income and living conditions, quality of life, Assessment of the implementation, March 2020.

of in de publieke ruimte sliep. Voor de meeste personen duurde dit minder dan 1 jaar, maar ongeveer een kwart van de respondenten was langer dan 1 jaar of 2 jaar dakloos.

Het is onmiskenbaar dat dakloosheid veelvuldig voorkomt in EU en dat het probleem de laatste jaren sterk toegenomen is. De laatste 20 jaar is het aantal daklozen zelfs meer dan verdubbeld. De cijfers zijn duizelingwekkend, ook in de welvarende lidstaten.

Een voorbeeld. De Abbé Pierre Foundation schat dat 1.068.000 miljoen mensen in [Frankrijk](#) in 2020 niet over een eigen woonst beschikten. Dit is een verdrievoudiging tegenover 2001 en een verdubbeling sinds 2012. 300.000 personen leven in de publieke ruimte, 25.000 mensen wonen in een hotelkamer, 100.000 personen leven in zelfgemaakte schuilplaatsen en 643.000 verblijven gedwongen bij derden. Daaraan moeten toegevoegd worden: 934.000 personen in overbevolkte woningen, 2.090.000 in inadequate woningen (zonder kraantjeswater, douche, toilet binnen, keukenhoek of verwarming of een zeer afgetakelde gevel), 23.000 mensen die in krotten wonen en 208.000 personen die onder moeilijke omstandigheden in een mobiel verblijf wonen. Wat het totaal brengt op 4.118 000 personen wiens recht op adequate huisvesting geschonden is.

Toch zijn er ook enkele landen waarin de dakloosheid stagneert of zelfs afneemt, met name in die landen die een beleid op lange termijn voeren om dakloosheid te bannen zoals [Finland](#) en [Denemarken](#). In Kopenhagen, waar 25% van de Deense dakloze mensen leeft, werd in 2019 een daling van 3% tegenover 2017 vastgesteld. Het housing first programma dat in samenwerking met de sociale verhuurmaatschappijen werd uitgevoerd bleek heel succesvol. In 10 jaar tijd daalde het aantal dakloze personen met 40%. Op het platteland en in middelgrote steden werd wel een toename van de dakloosheid vastgesteld.¹¹

In [Finland](#) is er al jaren een gestage daling van het aantal dak- en thuisloze personen. Op 15 november 2020 werden 4.341 alleenstaande dakloze personen geteld en 210 dakloze gezinnen of koppels. Een daling met respectievelijk 6% en 24% tegenover het vorige jaar. Het aantal langdurig daklozen bedroeg 1.054. Het aantal daklozen jonger dan 25 jaar was 854.¹²

Dakloosheid in België

Er bestaan geen officiële nationale statistieken over dakloosheid in België, enkel regionale schattingen voor Brussel en voor enkele steden en gemeenten in Vlaanderen en Wallonië. De gegevens zijn overwegend gebaseerd op steekproeven waarbij dakloze personen op basis van bepaalde criteria op een specifiek tijdstip geteld worden. Dit draagt bij tot enige kennis over specifieke categorieën van dakloze mensen, maar verschaft onvoldoende inzicht in het geheel en in de problematiek. Tellingen zijn steeds een onderschatting van het werkelijke aantal daklozen en schetsen slechts een beperkt beeld van het probleem. Om een goed beeld te krijgen van dakloosheid is meer nodig dan cijfers, ook diepgaander kwalitatief onderzoek. Iets wat de onderzoekers zelf herhaaldelijk benadrukken.

ETHOS light is een handig instrument om statistieken op te stellen en laat zelfs toe om verborgen vormen van dakloosheid in beeld te brengen zoals inwonen bij kennissen of familie.

¹¹ Fondation Abbé Pierre – FEANTSA, [Sixth overview of housing exclusion in Europe](#), 2021

¹² Fondation Abbé Pierre – FEANTSA, [Sixth overview of housing exclusion in Europe \(2021\)](#); [https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2020\(59753\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2020(59753)) (met google vertaling)

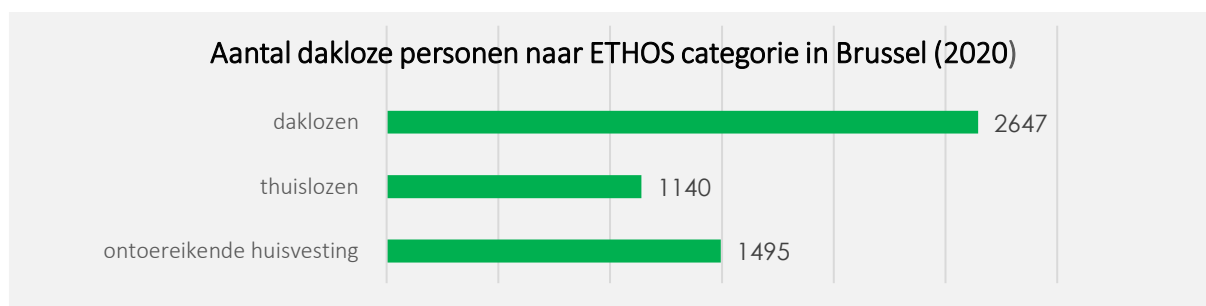
Het is echter onmogelijk om dakloosheid te meten aan de hand van één methode. Om zicht te krijgen op het aantal, het profiel en de trajecten van dak- en thuislozen is een combinatie van verschillende methodieken nodig.¹³

De hieronder vermelde cijfergegevens over dakloosheid moeten bijgevolg met een korrel zout genomen worden: ze geven slechts een beperkt, onvolledig beeld van dakloosheid in ons land. Slechts het topje van de ijsberg wordt zichtbaar en vooral vrouwen blijven buiten beeld. De cijfers wijzen echter onmiskenbaar in de richting van een stijgend probleem en een grote diversiteit van de groep dakloze mensen.

We bekijken eerst enkele gegevens voor Brussel en gaan daarna kort in op enkele bevindingen van een onderzoek naar de toestand in Vlaanderen (2014) en de gegevens van twee recente tellingen in 2019 en 2020 op verzoek van de Koning Boudewijn Stichting.

Dakloosheid in Brussel (2020)

De gegevens van de tweejaarlijkse enquête over dakloosheid in Brussel wijzen onmiskenbaar op een stijgend dakloosheidsprobleem. Tijdens de [zesde telling](#)¹⁴ van 9 november 2020 werden 5.313 daklozen geteld: een stijging met 1.153 personen tegenover 2018 en zelfs driemaal zoveel als bij de eerste telling in 2008.¹⁵

Deze toename zet zich al enkele jaren versterkt door. In de periode 2014-2016 was er een toename van 13%, gevolgd door een stijging van 17% in 2016-2018 en van 27,7% in de periode 2018-2020.

Tegenover het begin van de tellingen is dit zelfs meer dan een verdrievoudiging: van 1724 getelde personen in 2008 tot 5.313 getelde personen in 2020.

¹³ Zie o.m. [Measuring Homelessness in Belgium-Final Report](#) (2018) van het [MEHOBEL onderzoek](#) (2015-2018) in opdracht van BELSPO, de Programmatorische Overheidsdienst Wetenschapsbeleid; [Samenvatting Nederlands](#).

¹⁴ Alle gegevens over Brussel zijn ontleend aan de [Dak- en thuislozentelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Zesde editie](#), 9 november 2020, [Bruss'help.brussels](#). De vermelde cijfers en percentages in de tekst en in de tabellen stemmen wel niet altijd overeen. In dat geval kozen we voor de percentages of cijfers die vermeld worden in de tabel.

¹⁵ Kris Hendrickx, [Aantal dak- en thuislozen stijgt fors tot 5.300 in Samenleving, Bruzz](#), 17 maart 2021.

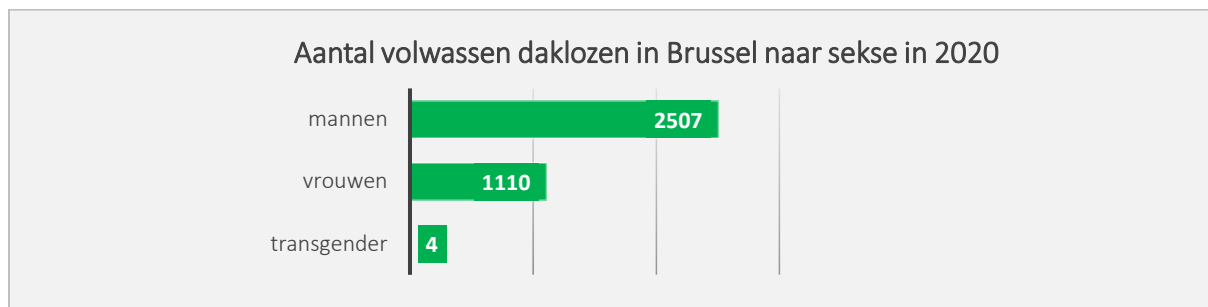
Sekse

De meeste geregistreerde daklozen zijn meerderjarige mannen. Onder de volwassen personen bevonden zich 2507 mannen, 1.110 vrouwen en 4 transgender personen. In 763 gevallen werd het geslacht niet genoteerd. ¹⁶

Brussel (2020)
20,9 % van de geregistreerde dakloze personen zijn vrouwen

Het aantal dak- en thuisloze vrouwen lijkt voor het eerst in jaren te dalen. Tot 2018, toen nog 1.419 vrouwen geteld werden, steeg hun aantal gestaag én significant. In 2016 was er stijging met 778 eenheden en in 2018 een bijkomende stijging met 939 eenheden. ¹⁷

Het actieonderzoek van l'ilot naar dakloze vrouwen in Brussel uit 2022 spreekt echter tegen dat er sprake is van een daling (zie verder). ¹⁸

Leeftijd

82,4% van de dak- en thuisloze personen in Brussel zijn meerderjarigen, 17,6% (933 personen) zijn kinderen: een verdubbeling in vergelijking met de telling in 2018. ¹⁹

Brussel (2020)
17,6% van de dakloze personen zijn kinderen (- 18 jarigen)

¹⁶ 1 transgender persoon verbleef in de openbare ruimte, 1 in een onthaalhuis, 2 in transitwoningen.

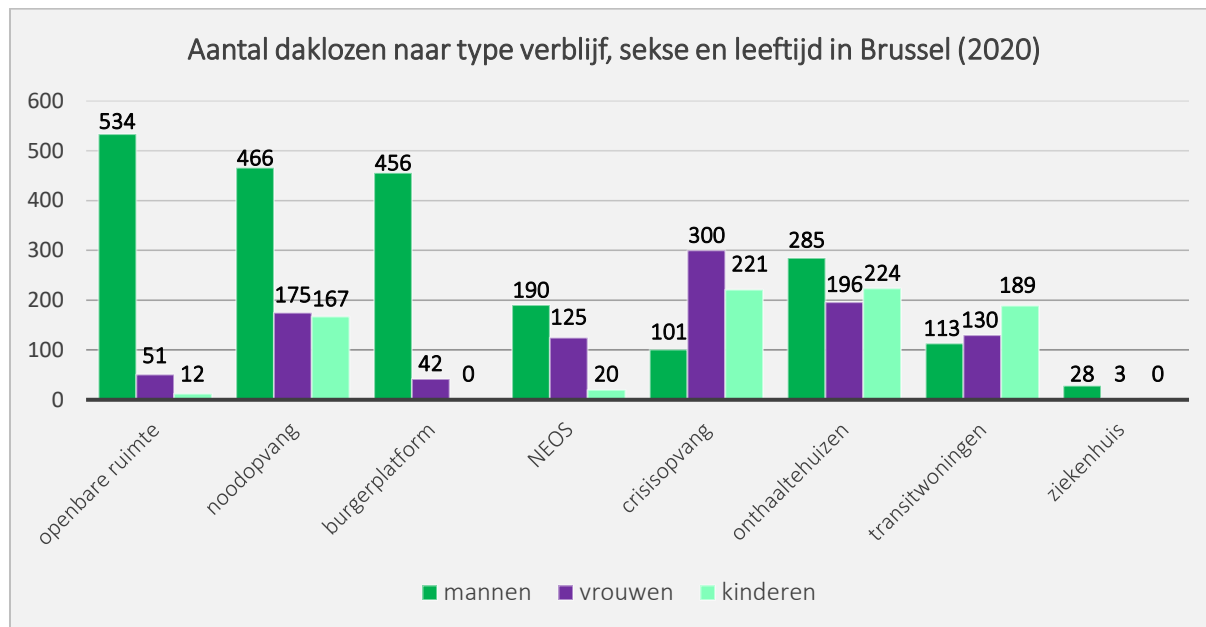
¹⁷ Benoît Quittelier, François Bertrand, [Telling van dak- en thuislozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest Vijfde editie, 5 november 2018](#), La Strada, Steunpunt thuislozenzorg Brussel.

¹⁸ Elodie Blogie, [Sans-abrisme au féminin : sortir de l'invisibilité](#). Recherche-action sur les violences faites aux femmes les plus précaires (sans abri) et préfiguration d'un centre de jour pour femmes ; L'Ilot ; janvier 2022.

¹⁹ Kris Hendrickx, [Aantal dak- en thuislozen stijgt fors tot 5.300 in](#) Samenleving, Bruzz, 17 maart 2021.

Type verblijf, sekse en leeftijd

Het aantal mensen dat op straat leeft daalde licht, maar het aantal personen in de nood- of crisisopvang verdubbelde.²⁰ In de publieke ruimte treft men significant minder dakloze vrouwen en kinderen aan en ook in de noodopvang zijn zij sterk in de minderheid. De meeste geregistreerde dakloze vrouwen verblijven in de crisisopvang en in onthaalhuizen.²¹

- ❖ 2.647 mensen sliepen in de openbare ruimte, in de noodopvang of in aangeboden slaappleatsen van het Burgerplatform.
- ❖ 1.140 mensen verbleven in onthaalhuizen, crisisopvang of transitwoningen;²²
- ❖ 1.495 mensen werden aangetroffen in ontoereikende huisvesting zoals kraakpanden, niet erkende opvangstructuren²³ en onderhandelde bezettingspanden.

Mannen zijn een meerderheid in alle categorieën van dakloosheid, met uitzondering van crisisopvang waar langdurige opvang mogelijk is. Daar zijn vrouwen in de meerderheid.

Voor vrouwen en kinderen bestaat een correlatie tussen het niveau van bescherming en hun aanwezigheid en gebruik van een dienst: hoe meer bescherming de voorziening biedt, hoe sterker vrouwen en minderjarigen er vertegenwoordigd zijn.

²⁰ Kris Hendrickx, [Aantal dak- en thuislozen stijgt fors tot 5.300 in Samenleving](#), Bruzz, 17 maart 2021.

²¹ Onthaalhuizen bieden tegen vergoeding onderdak, psychosociale en administratieve begeleiding om een proces van sociale re-integratie te bevorderen.

²² Transitwoningen bieden tijdelijke huisvesting voor mensen of gezinnen die zich in een noodsituatie of een zeer kwetsbare situatie bevinden.

²³ In Brussel zijn er 20 niet erkende onthaalstructuren, waaronder 8 betalende, 10 die werken volgens het principe van bijdragen naar vermogen en 2 gratis onthaalstructuren.

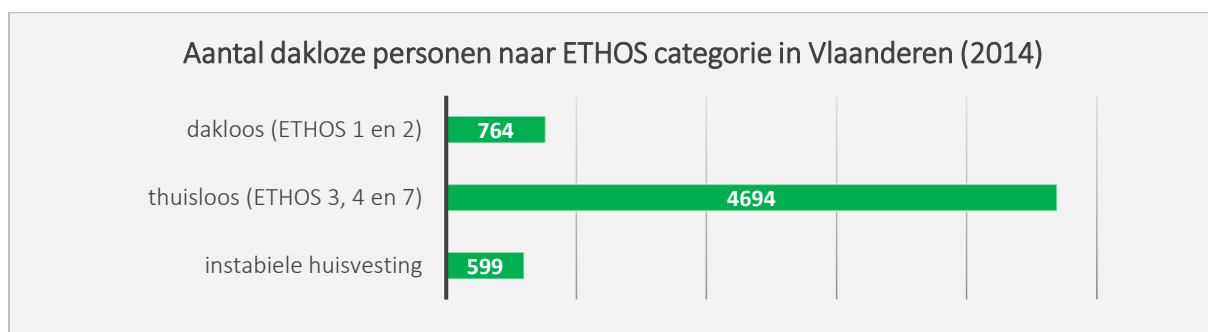
Dakloosheid in Vlaanderen

Nulmeting van dakloosheid in 2014

In 2014 voerde het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin in opdracht van de minister van welzijn een nulmeting naar dakloosheid in Vlaanderen uit. ²⁴ Het onderzoek geeft een indicatief beeld van het aantal, het profiel en de trajecten van dakloze personen in Vlaanderen op een welbepaald moment in de tijd. ²⁵

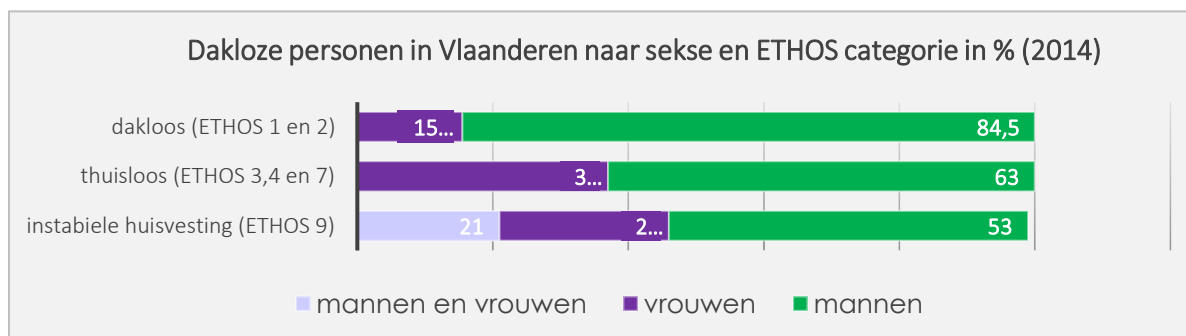
In de meting worden meerdere variabelen meegenomen, zoals: leeftijd, sekse, inkomen, gezinssamenstelling, kennis van het Nederlands, nationaliteit, geboorteland, instellingsverleden, wettelijke verblijfstatus, opleiding, fysieke en mentale gezondheid. Er werd geteld op basis van volgende ETHOS categorieën:

- ❖ personen die gebruik maken van nood/winteropvang (ETHOS 1 en 2)
- ❖ personen die een beroep doen op de thuislozenzorg: residentiële opvang, (zelfstandig) begeleid wonen en transitiewoningen (ETHOS 3, 4, en 7)
- ❖ personen wiens huisvesting onzeker wegen dreigende uithuiszetting (ETHOS 9).

Er worden 6.057 dak- en thuislozen geteld, waaronder 1.728 kinderen. 764 personen verblijven in de winteropvang, 4.994 personen doen een beroep op de thuislozenzorg (residentiële opvang, begeleid wonen of doorgangswoningen) en 599 personen hebben een onzekere woonsituatie. Er werden ook 593 geweigerde aanvragen (≠ personen) geregistreerd, waarvan 416 omwille van plaatsgebrek.

Sekse

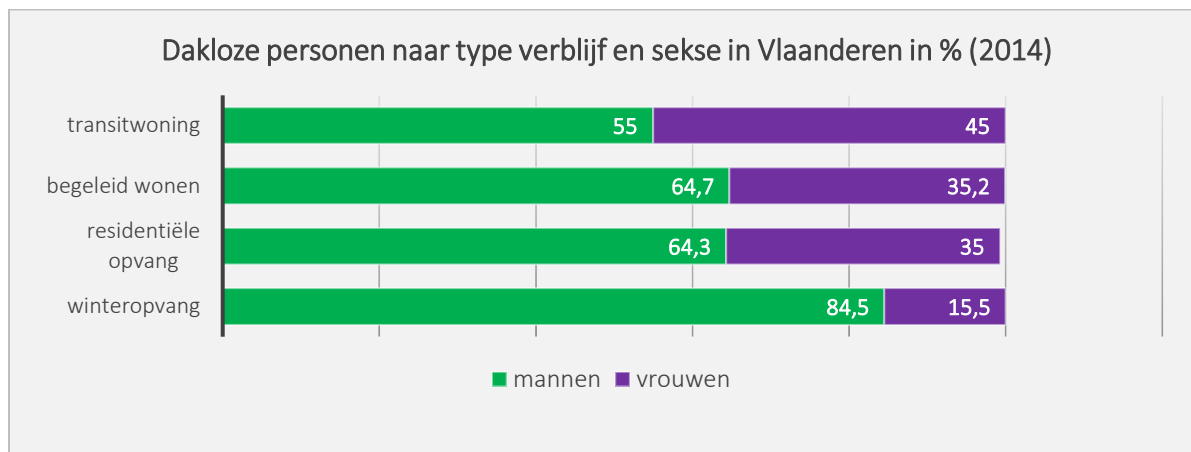

²⁴ Evy Meys, Koen Hermans, Nulmeting dak- en thuisloosheid, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, SWVG-Rapport 22, juni 2014.

²⁵ De periode van het onderzoek situeert zich tussen 15 januari en 15 februari 2014.

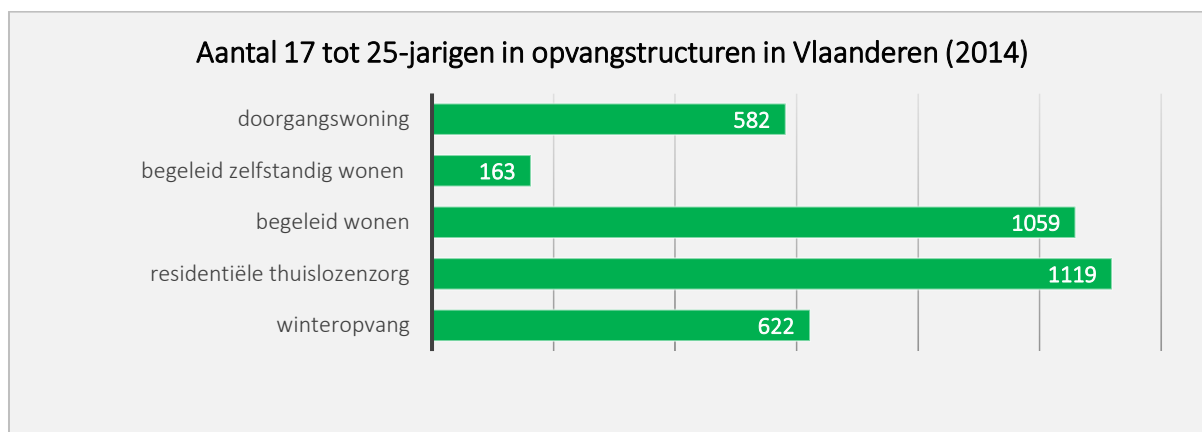
Type verblijf en sekse

In alle onderzochte categorieën zijn mannen in de meerderheid. Ze zijn een grote meerderheid in de winteropvang (84,5%) en ruim in de meerderheid in de thuislozenzorg. In doorgangswoningen is het verschil tussen mannen en vrouwen kleiner: 45% zijn vrouwen, 55% zijn mannen. Dit geldt ook voor de personen die met uithuiszetting bedreigd zijn (ETHOS 9): 53% zijn mannen, 25% zijn vrouwen, 21% betreft zowel mannen als vrouwen.

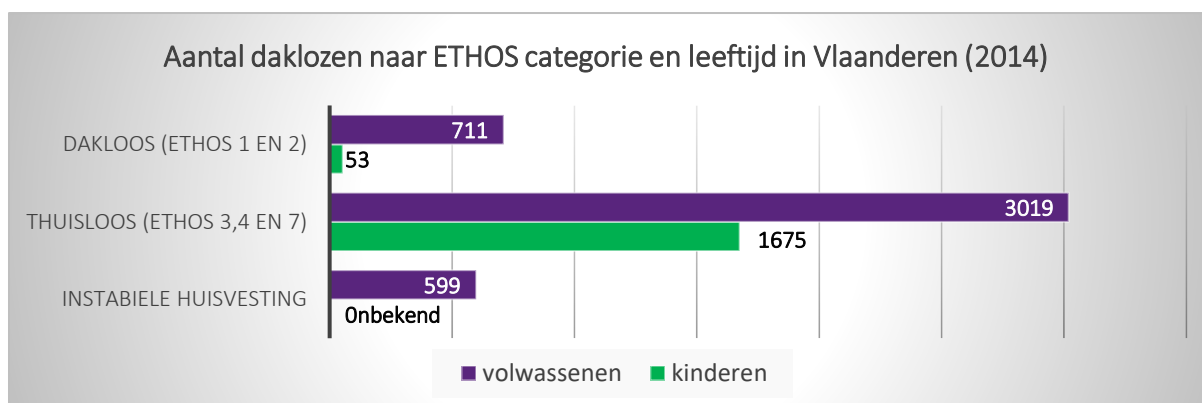

Leeftijd

In alle geregistreerde vormen van dakloosheid zijn er kinderen en jongeren terug te vinden.

Ethos categorie dakloosheid en leeftijd

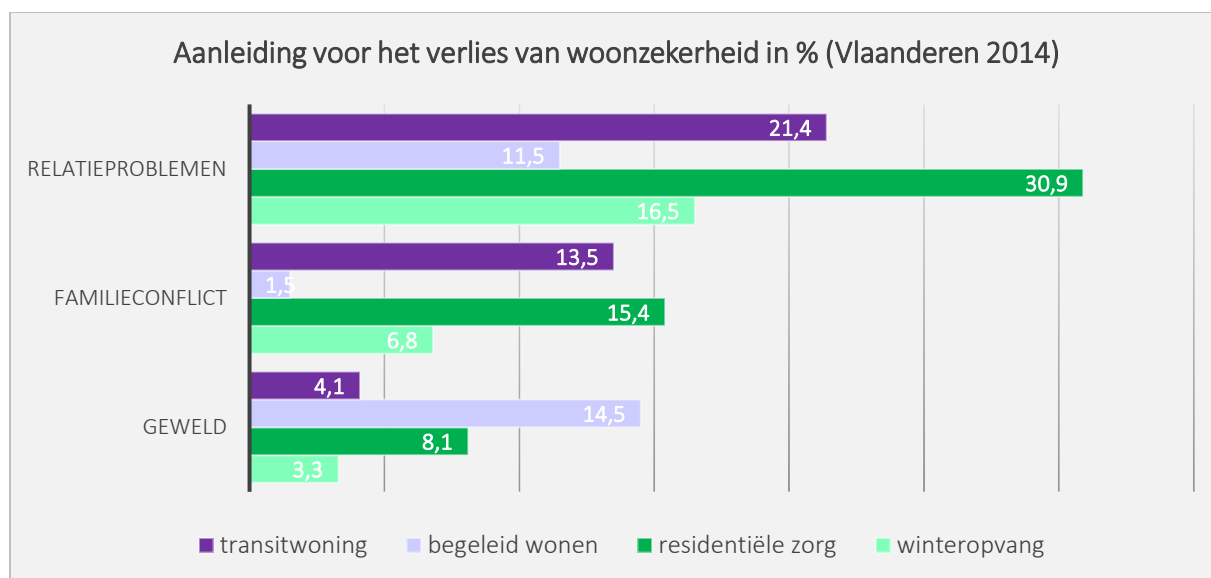

Jongvolwassenen verblijven vooral in de thuislozenzorg (ETHOS 3,4 en 7): in de residentiële zorg, in vormen van begeleid wonen en in doorgangswoningen. Toch is zijn er ook jongeren aangewezen op de winteropvang (ETHOS 1 en 2): iets meer dan 1 op 10 personen in de winteropvang is een jongvolwassene. Over de kinderen die met uithuiszetting bedreigd wordt niets gezegd. Er wordt wel vermeld dat 8% van de vorderingen tot uithuiszetting (ETHOS 9) jongvolwassenen tussen de 17 en 25 jaar treft.

De verdeling naar sekse onder jongvolwassenen wordt enkel vermeld voor de opvang 'begeleid zelfstandig wonen'. Een vorm van dakloosheid die bijna uitsluitend door hen wordt benut: 53.4% van de gebruikers van deze opvangmodus zijn jonge mannen; 46.6% van de gebruikers van 'begeleid zelfstandig wonen' zijn jonge vrouwen.

Geweld

Er werd de begeleiders in de thuislozenzorg gevraagd naar de ervaringen van hun cliënten met lichamelijke, psychische of seksuele mishandeling in het gezin op jonge leeftijd. Een significant aandeel van de dakloze personen in de Vlaamse nulmeting, 2.706 op 6.057 personen of 44,8% werd geconfronteerd met mishandeling, geweld en ernstige relationele conflicten in het gezin. En dit enkel voor de personen van wie hierover iets geweten is.²⁶

Geweld is ook een belangrijke aanleiding voor dakloosheid. Gevraagd naar de oorzaak voor het verlies van hun woonzekerheid, worden in alle opvangstructuren geweld, familieconflicten en relatieproblemen vermeld: 29% van de dakloze personen duidt geweld aan als oorzaak van hun dakloosheid, 37,2% wijt dit aan familieconflicten en 80,3% vermeldt relatieproblemen.

Instillingsverleden

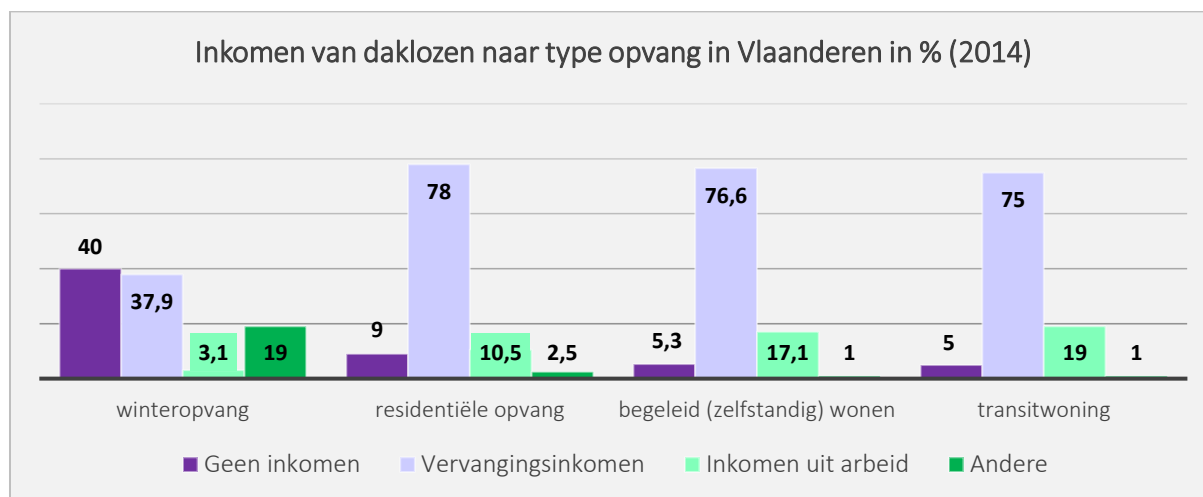
Een groot aandeel van de dakloze personen heeft een instillingsverleden, met name: in de psychiatrie, de bijzondere jeugdzorg, een strafinstelling of in de thuislozenzorg.

²⁶ Dit gaat enkel over die personen waarvoor hierover kennis aanwezig was bij de begeleiders. Voor heel wat mensen was dit niet bekend. Voor 35,5% in de residentiële opvang, 36,2% in het begeleid (zelfstandig) wonen en 62,8% van de personen in transitwoningen was hierover niets bekend.

Voor heel wat geregistreeerde daklozen is hierover niets geweten. Van de personen van wie hierover iets geweten is geldt dit voor 26,6 personen in de winteropvang, 38,1% van de bewoners van de residentiële thuislozenzorg, 49,3% van de cliënten van de dienst begeleid (zelfstandig) wonen en 34,1% van de personen in transitwoningen.

Inkomen

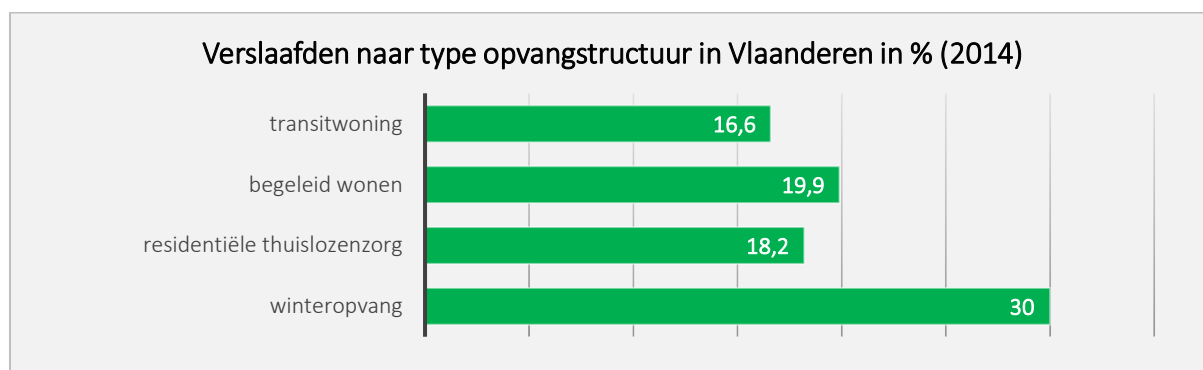
De meeste geregistreeerde dakloze personen in Vlaanderen hebben een vervangingsinkomen (leefloon, werkloosheid, ziekte- en invaliditeit, pensioen). Een minderheid heeft geen enkel inkomen, maar er is ook een groep van gemiddeld ongeveer 1 op 8 personen met een inkomen uit al dan niet vaste arbeid.

Gezondheid

Een meerderheid van de dakloze personen heeft een gezondheidsprobleem (psychisch, algemeen, lichamelijk), kampt met een verslavingsproblematiek (drugs, alcohol, gokken, andere) of heeft een fysieke en/of verstandelijke beperking.

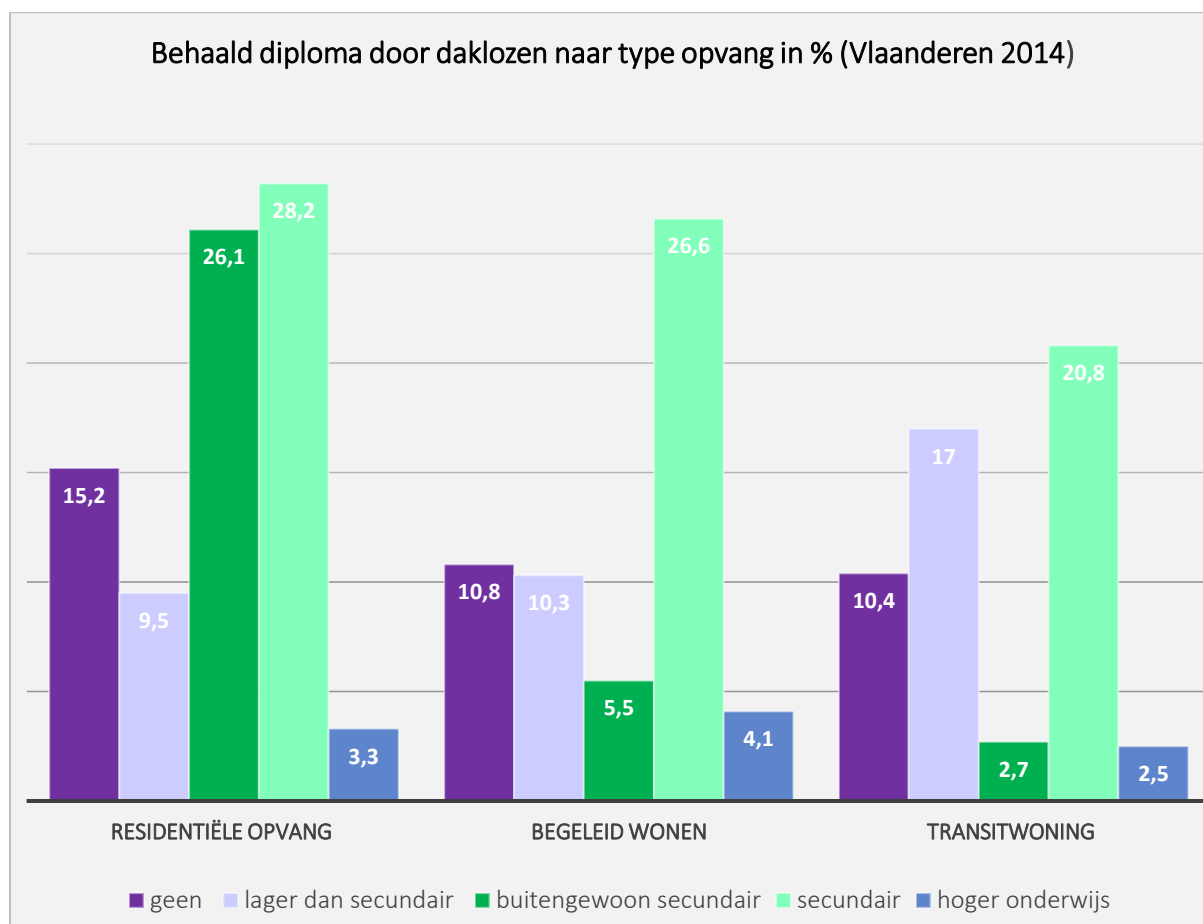
Dakloze personen met een verslavingsproblematiek zijn heel zichtbaar in de publieke ruimte, maar ze vormen geen meerderheid, zoals blijkt uit onderstaande grafiek. Globaal gaat het om minder dan 1 op 5 personen. Alleen binnen de categorie van de winteropvang benaderen ze een aandeel van 1 op 3. De overgrote meerderheid van de dakloze mensen heeft geen verslavingsproblematiek.

Onderwijs

Van de personen van wie de scholingsgraad gekend is heeft een groot aandeel geen diploma of hoogstens een diploma bijzonder secundair onderwijs behaald.

Gemiddeld heeft 1 op 4 dakloze personen een diploma secundair onderwijs. Minder dan 4 op 100 personen heeft een kwalificatie die hoger is dan die van het secundair onderwijs. Een kleine minderheid heeft een diploma van hoger onderwijs.

Globaal rapport van de daklozentelling 2020.

Eind oktober 2020 werd een daklozentelling georganiseerd op enkele locaties in België: Limburg, Gent, Aarlen en Luik. De telling werd op vraag van de Koning Boudewijnstichting gecoördineerd door de KU Leuven (LUCAS) en de Universiteit Luik (CLEO).²⁷ De resultaten werden gebundeld in de brochure [Telling dak -en thuisloosheid – Globaal rapport 2020](#)²⁸.

We belichten in deze nota enkel de data die betrekking hebben op Vlaanderen: de provincie Limburg en de stad Gent.

²⁷ Ze werkten hiervoor samen met o.m. het Steunpunt tot Bestrijding van Armoede, Bestaansonzekerheid en Sociale Uitsluiting, met lokale besturen en een groot aantal organisaties, instellingen en vrijwilligers.

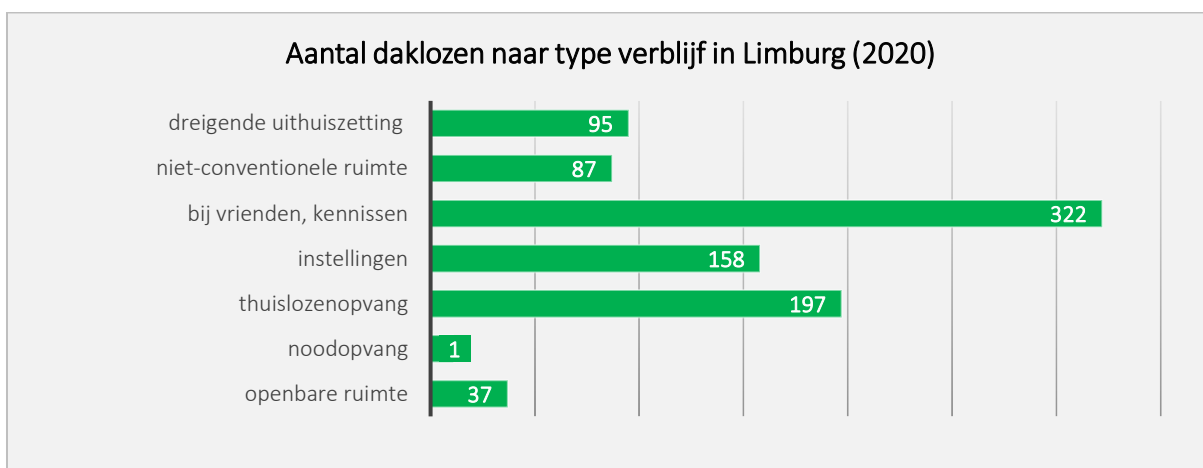
²⁸ Koen Hermans (LUCAS, KU Leuven), Patrick Italiano (CLEO, Université de Liège), [Telling dak -en thuisloosheid – Globaal rapport 2020](#), 2021

Voor de telling werd uitgegaan van de volgende **categorieën**:²⁹

Ethos 1 : openbare ruimte
Ethos 2 : noodopvang
Ethos 3 : opvang voor thuislozen en transitwoning
• minder dan 1 jaar
Ethos 4 : instelling
• verlengd verblijf wegens ontbreken van een woonoplossing
• instelling verlaten zonder woonoplossing
Ethos 5 : niet-conventionele woning
• kraakpand, garage, tent, auto
Ethos 6 : bij familie/vrienden
• wegens gebrek aan huisvesting
Dreigende uithuiszetting

Limburg (2020)

Er werden 1.170 dakloze personen geteld: 907 volwassenen en 270 kinderen. De meeste mensen verblijven bij familie en vrienden (322 personen), gevolgd door de thuislozenopvang (197 personen) en instellingen (158 personen). 87 personen verbleven in een niet-conventionele ruimte. 11 mensen maakten gebruik van noodopvang en 37 personen werden op straat aangetroffen. 95 personen dreigden uit hun woning te worden gezet.

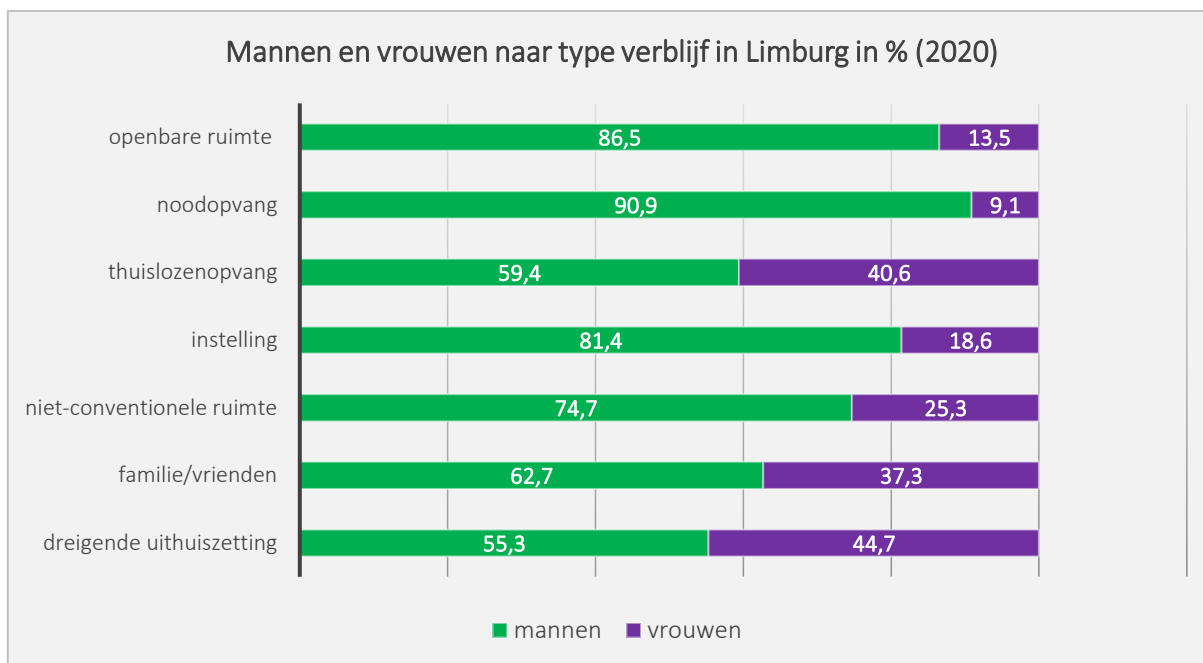

Sekse

De meeste geregistreerde dakloze personen zijn mannen. Mannen zijn een meerderheid in alle types van dakloosheid. De verschillen zijn het grootst in de categorie openbare ruimte,

²⁹ Voor een meer gedetailleerde beschrijving zie: de brochure [Telling dak -en thuisloosheid – Globaal rapport 2020](#).

noodopvang, instellingen en niet-conventionele ruimte. In de categorie thuislozenopvang, dreigende uithuiszetting en verblijf bij vrienden of familie zijn de verschillen het kleinst.

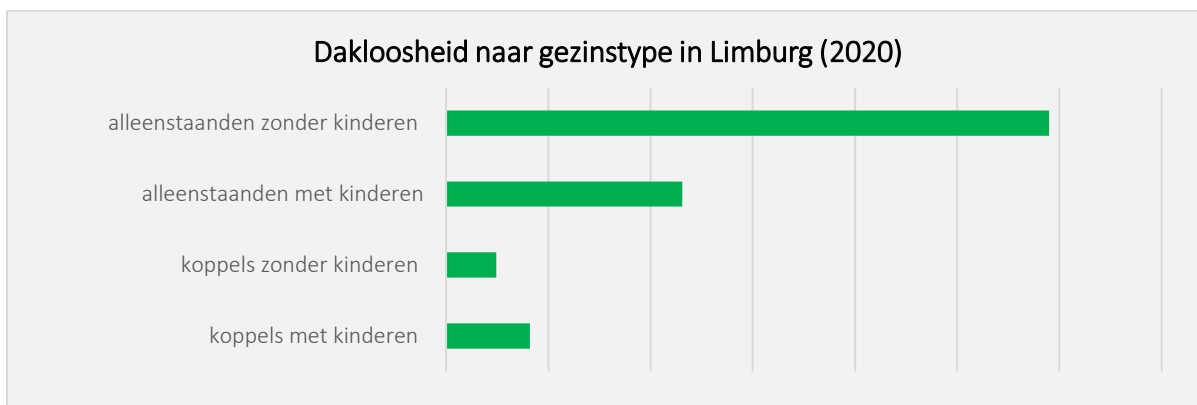

Limburg (2020)

- 33% van de geregisteerde daklozen zijn vrouwen
- 67% van de geregisteerde daklozen zijn mannen

Gezinstype

De meeste geregisteerde daklozen zijn alleenstaanden zonder kinderen (59%), gevolgd door alleenstaanden met kinderen (23,1%). Onder de koppels zijn er minder koppels zonder kinderen (4,9%) dan koppels met kinderen (8,2%).

Leeftijd

Zowat 3 op de 10 van de geregistreerde dakloze personen zijn jonger dan 30 jaar. Er werden ook 270 kinderen (-18 jarigen) als dakloos geregistreerd.

Limburg (2020)

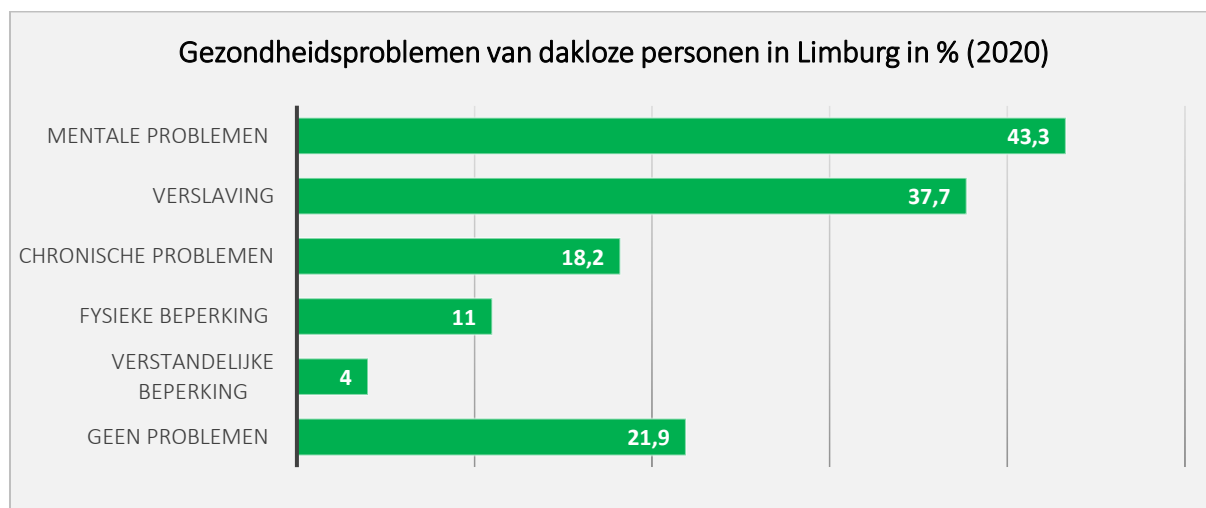
27,5% van de dakloze personen is jonger dan 30 jaar

- 18,8% is tussen 18 en 25 jaar; 8,7% is tussen 26 en 29 jaar

Kinderen worden vooral aangetroffen in de thuislozenopvang (30,2%), bij familie en vrienden (22,5%) en in de groep die met uithuiszetting bedreigd wordt (29,8%), gevolgd door verblijf in een instelling (8,4%) of in een niet-conventionele ruimte (3,9%). In de openbare ruimte en noodopvang werden geen kinderen geregistreerd.

Gezondheid

Zowat vier op de vijf van de geregistreerde dakloze personen heeft een probleem met de gezondheid.

Inkomen

De meeste dakloze personen hebben een vervangingsinkomen (67,3%), 13,9% heeft geen inkomen en 16,4% heeft een inkomen uit werk, 1,9% heeft een informeel inkomen.

Instellingsverleden

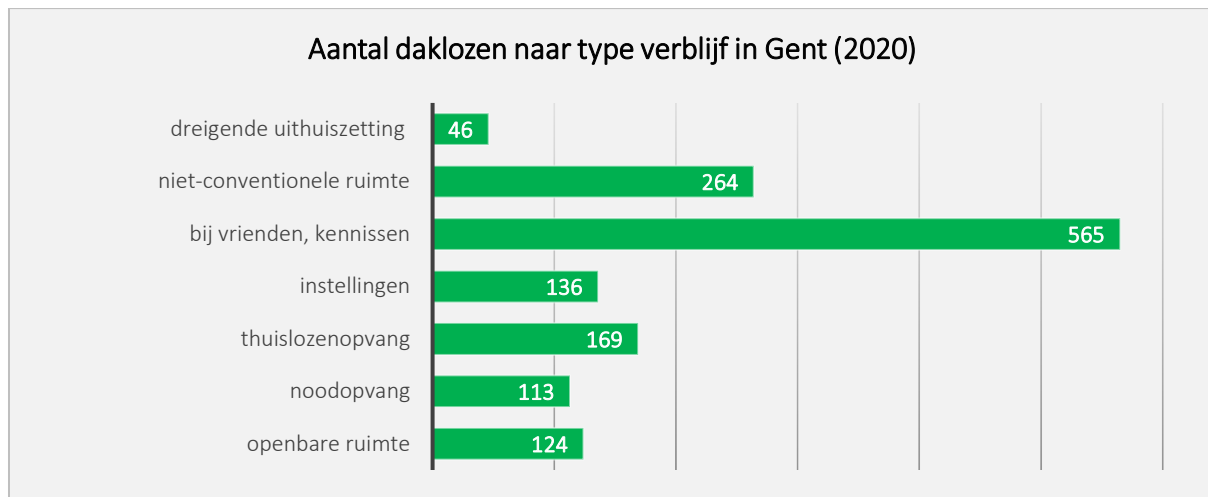
Meer dan de helft van de dak- en thuisloze personen in Limburg heeft een instellingsverleden: 32,4% in de psychiatrie, 9,6% in de jeugdhulp, 20,8% in de gevangenis

Nationaliteit en verblijfsrecht

Een grote meerderheid van de daklozen heeft de Belgische nationaliteit (75,9%) en is in België geboren (69,2%). Van de niet-Belgen heeft 56,9% permanent verblijfsrecht; 34,4% heeft een tijdelijk verblijfsrecht en 8,7% verblijft onwettig in het land.

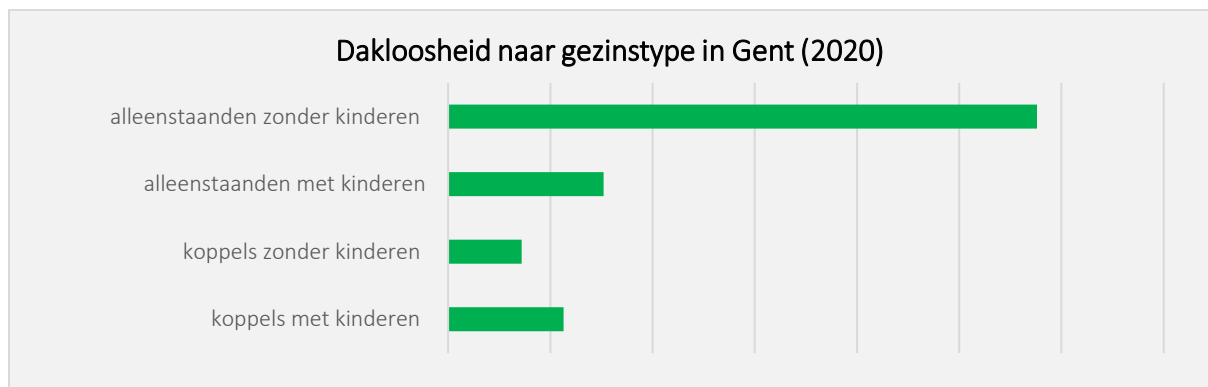
Gent (2020)

In Gent werden 2.528 dakloze personen geteld: 2.131 volwassenen en 397 kinderen. De grootste groep (565 personen) verblijft bij familie en vrienden, gevolgd door verblijf in een niet-conventionele ruimte (264 personen), in de thuislozenopvang (169 personen) en in instellingen (136 personen). 124 personen werden aangetroffen in de openbare ruimte. 113 personen waren aangewezen op noodopvang en 46 personen werden met uithuiszetting bedreigd.

Gezinstype

De meeste daklozen zijn alleenstaanden zonder kinderen (57,6%), gevolgd door alleenstaanden met kinderen (15,2%). Onder de koppels zijn er minder koppels zonder kinderen dakloos (7,2%) dan koppels met kinderen (11,3%)

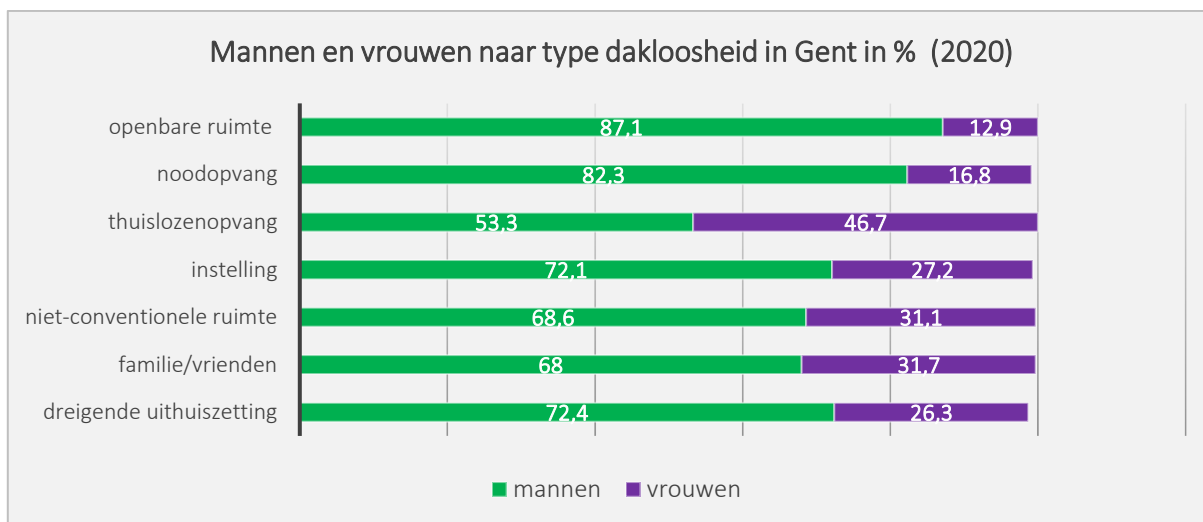
Sekse

Gent (2020))

- 33% van de geregistreerde daklozen zijn vrouwen
- 67% van de geregistreerde daklozen zijn mannen

De meeste geregistreerde dakloze personen in Gent zijn mannen. Mannen zijn in de meerderheid in alle categorieën van dakloosheid. De verschillen tussen vrouwen en mannen zijn het grootst in de categorie openbare ruimte, noodopvang, dreigende uithuiszetting en

instellingen. In de categorieën thuislozenopvang, verblijf bij vrienden of familie en niet conventionele ruimte zijn de verschillen het kleinst.

Leeftijd

Zowat 3 op de 10 geregistreerde dakloze personen in Gent zijn jonger dan 30. Er werden ook 397 dakloze kinderen (-18 jarigen) geregistreerd.

Gent (2020)

- 27,9% van de dakloze personen is jonger dan 30 jaar
- 17% is tussen 18 en 25 jaar ; 10,9% is tussen 26 en 29 jaar

Kinderen worden vooral aangetroffen bij familie en vrienden (31,9%) in de thuislozenopvang (29,9%) en in een niet-conventionele ruimte (20,4%), gevolgd door dreigende uithuiszetting (12%). In de openbare ruimte, de noodopvang en de instellingen werd een aanwezigheid van respectievelijk 1,7%, 1,5% en 1,5% geregistreerd.

Inkomen

25,5% van de dakloze personen heeft geen inkomen, 47,8% heeft een vervangingsinkomen; 12,9% heeft een informeel inkomen, 12,9% heeft een inkomen uit werk.

Instellingsverleden

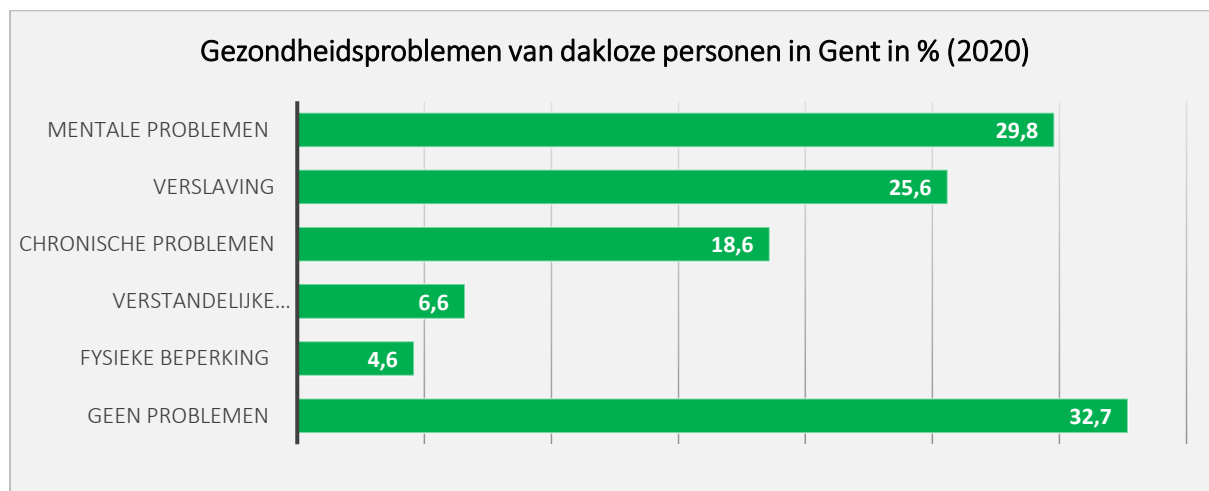
Meer dan de helft van de dakloze personen heeft een instellingsverleden: 19,6% in de psychiatrie, 7,9% in de jeugdhulp, 12,3% in de gevangenis

Nationaliteit en verblijfsrecht

In tegenstelling tot de provincie Limburg werden in Gent meer dakloze personen van buitenlandse herkomst aangetroffen. 45,5 % heeft de Belgische nationaliteit en is in België geboren (41,4%). Van de niet-Belgen heeft 40,3 % permanent verblijfsrecht, 12,4% een tijdelijk verblijfsrecht en verblijft 57,3% onwettig in het land.

Gezondheid

2 op 3 van de in Gent geregistreerde dakloze personen heeft een gezondheidsprobleem.

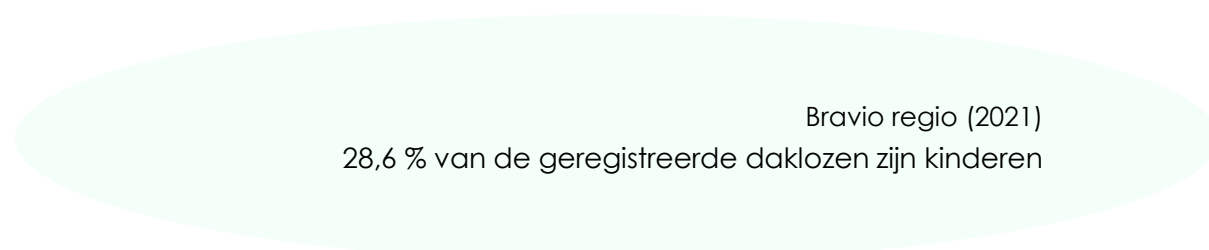

Globaal rapport van de daklozentelling: 2021

Eind oktober 2021 werd een tweede gelijkaardige daklozentelling georganiseerd. Ditmaal o.l.v. de teams van LUCAS (KU Leuven) en UCL (CIRTES).³⁰ Voor Vlaanderen lag de focus op middelgrote steden en landelijke gemeenten; in Wallonië op de steden Namen en Charleroi. De resultaten zijn gebundeld in de brochure [Telling dak -en thuisloosheid – Globaal rapport 2021](#).³¹ We bekijken hier enkel de data voor Vlaanderen: de regio zuid West-Vlaanderen en eerstelijnszone Bravio, zijnde: Vilvoorde, Machelen, Steenokkerzeel, Zemst, Kampenhout.

Eerstelijnszone BraVio (2021)

Er werden 178 dakloze personen geregistreerd op het grondgebied van Vilvoorde, Machelen, Steenokkerzeel, Zemst en Kampenhout: 127 volwassenen en 51 kinderen.

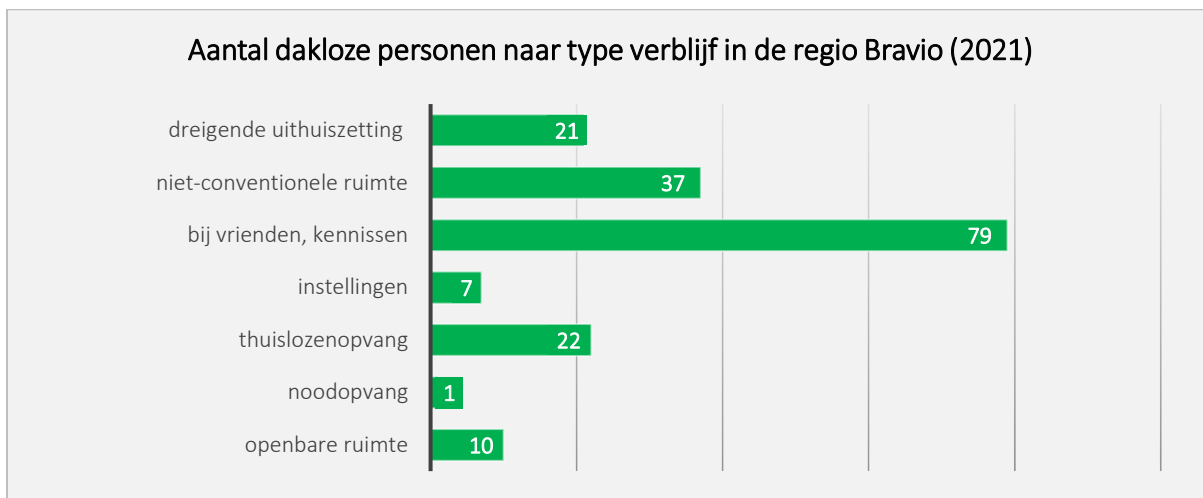
De meeste mensen verblijven bij familie en vrienden (79 personen), wonen in een niet-conventionele ruimte (37 personen)³² of maken gebruik van de thuislozenopvang (22

³⁰ Hiervoor werd opnieuw samengewerkt met lokale besturen, lokale openbare diensten en talrijke verenigingen, instellingen & vrijwilligers.

³¹ Koen Hermans (LUCAS, KU Leuven), Martin Wagener (UCL CIRTES, [Telling dak -en thuisloosheid – Globaal rapport 2021](#), maart 2022 i.s.m. het Centrum voor de gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en Koning Boudewijn Stichting (ed.).

³² Het feit dat zoveel mensen beroep doen op een niet-conventionele woning heeft te waarschijnlijk ook te maken met de aanwezigheid van een camping in Zemst en Kampenhout. Naast het feit dat er in de regio weinig residentiële opvang, instellingen en transitwoningen zijn.

personen). In de openbare ruimte werden 10 personen geteld, in de instellingen 7 personen en in de noodopvang 1 persoon. 21 mensen werden met uithuiszetting bedreigd.³³

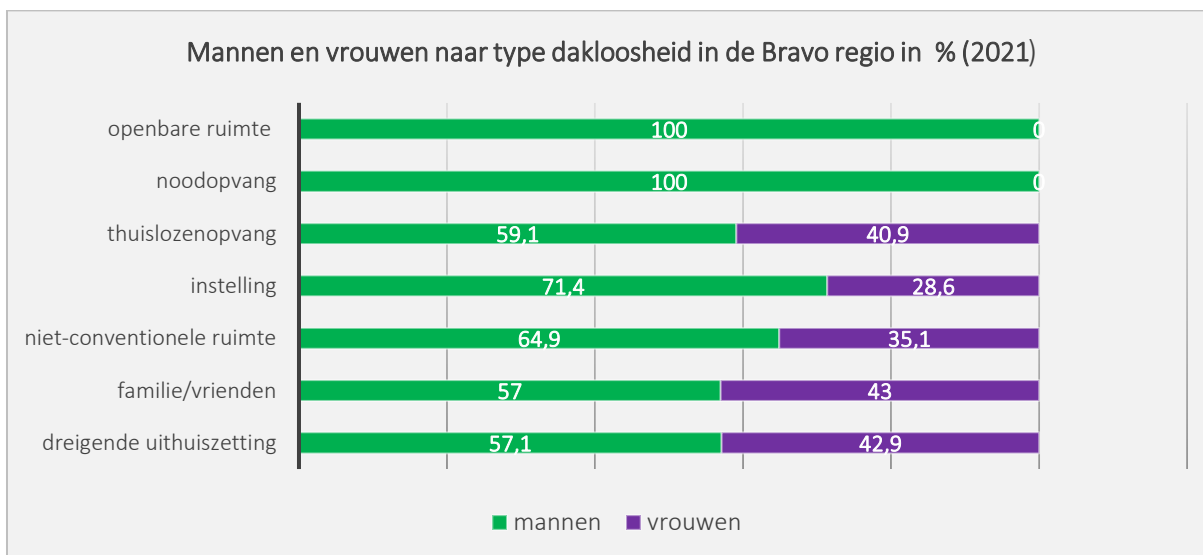

Sekse

Bravio regio (2021)

62,4% van de geregistreerde daklozen zijn mannen
37,1 % van de geregistreerde daklozen zijn vrouwen

Mannen zijn een meerderheid in alle categorieën van dakloosheid.

³³ Van 1 persoon was de dakloosheid bevestigd, maar er werd over het verblijf niets over geregistreerd.

De verschillen tussen vrouwen en mannen zijn het grootst in de openbare ruimte, de noodopvang, instellingen en niet-conventionele ruimtes, waar meer dan 60% van de geregistreerde personen mannen zijn. In de categorie thuislozenopvang, dreigende uithuiszetting en verblijf bij vrienden of familie zijn de verschillen het kleinst. Hier zijn meer dan 40% van de getelde daklozen vrouwen. In de openbare ruimte en noodopvang werden geen vrouwen geregistreerd.

Inkomen

De meeste dakloze personen hebben een vervangingsinkomen (47,8%); 15,2% heeft geen inkomen en 18,5 % heeft een inkomen uit werk; 3,9 % heeft een informeel inkomen.

Instellingen

Meer dan de helft van de dakloze personen heeft een instellingsverleden: 14% verbleef in de psychiatrie, 7,3% in de jeugdhulp en 9,6% in de gevangenis.

Leeftijd

Bijna 1 op 3 geregistreerde dakloze personen is jonger dan 30 jaar. Er werden ook 51 kinderen (-18-jarigen) geteld.

Bravio regio (2021)

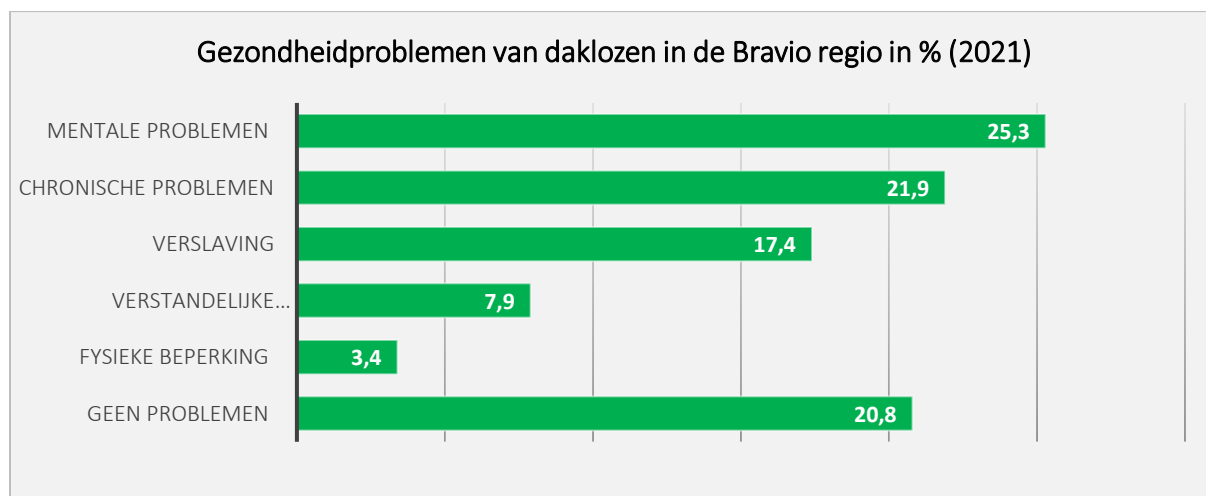
28,2% van de dakloze personen is jonger dan 30 jaar

- 18,6% is tussen 18 en 25 jaar ; 9,6% is tussen 26 en 29 jaar

Kinderen werden vooral aangetroffen bij familie en vrienden (41,2%), gevolgd door 'dreigende uithuiszetting' (35,3%), thuislozenopvang (15,7%) en niet-conventionele ruimtes (7,8%). In de openbare ruimte, de noodopvang en in instellingen werden geen kinderen geregistreerd.

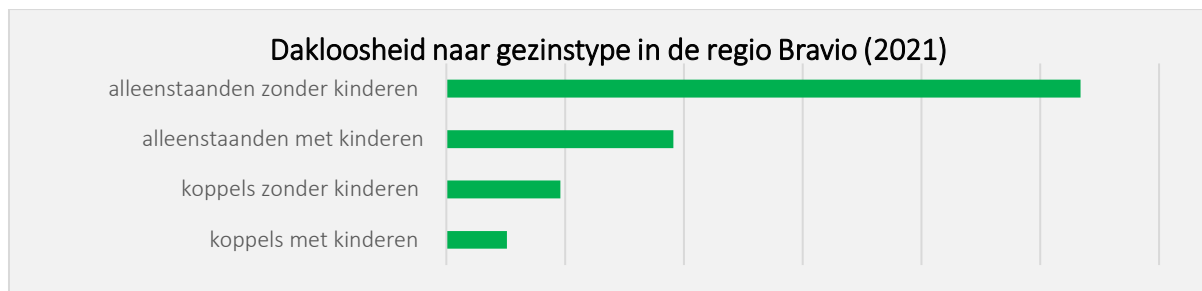
Gezondheid

Zowat 4 op de 5 geregistreerde personen (79,2 %) heeft een gezondheidsprobleem

Gezinstype

Alleenstaanden zonder kinderen zijn de grootste groep (53,4%), gevolgd door alleenstaanden met kinderen (19,1%), koppels zonder kinderen (9,6%) en koppels met kinderen (5,1%).

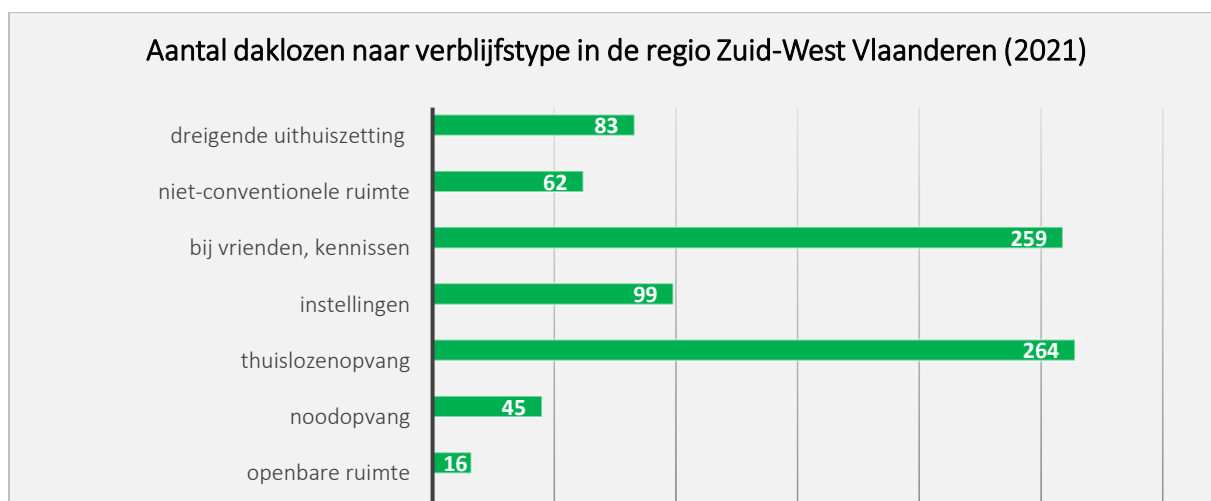
Nationaliteit en verblijfsrecht

Een meerderheid van de geregistreerde daklozen heeft de Belgische nationaliteit (61,8%) en is in België geboren (47,2%). Van de niet-Belgen heeft 43,1% permanent verblijfsrecht, 22,4% heeft een tijdelijk verblijfsrecht en 34,5% verblijft onwettig in het land.

Zuid-West-Vlaanderen (2021)

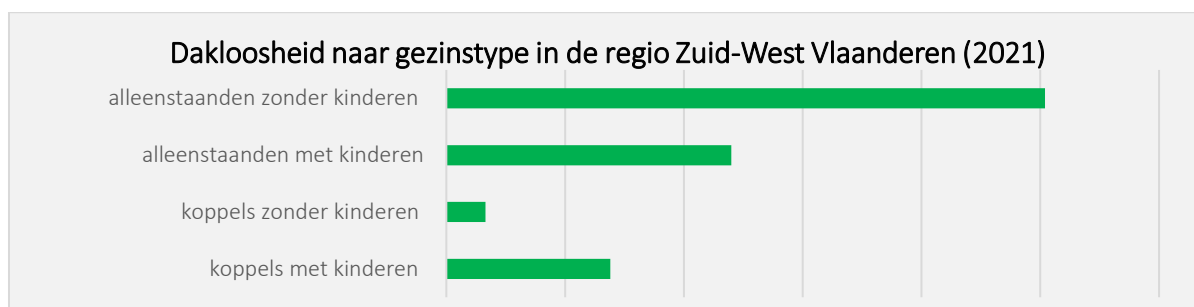
In de regio Zuid-West-Vlaanderen werden tellingen uitgevoerd in de steden en gemeenten Anzegem, Avelgem, Deerlijk, Harelbeke, Kortrijk, Kuurne, Lendelede, Menen, Spiere-Helkijn, Waregem, Wervik, Wevelgem, Wielsbeke, en Zwevegem. Er werden 1.313 dakloze personen geregistreerd: 834 volwassenen en 479 minderjarigen (36,4%). In vergelijking met de resultaten van andere regio's en tellingen is dit een opvallend hoog aantal kinderen.

De meeste dakloze personen worden geregistreerd in de thuislozenopvang (264 personen) en bij familie en vrienden (259 personen), gevolgd door verblijf in een instelling (99 personen) en in een niet-conventionele ruimte (62 personen). In de openbare ruimte werden 16 personen geteld en in de noodopvang 45 personen. 83 mensen werden met uithuiszetting bedreigd. Van 6 personen werd de dakloosheid bevestigd, maar was daar verder niets over bekend.

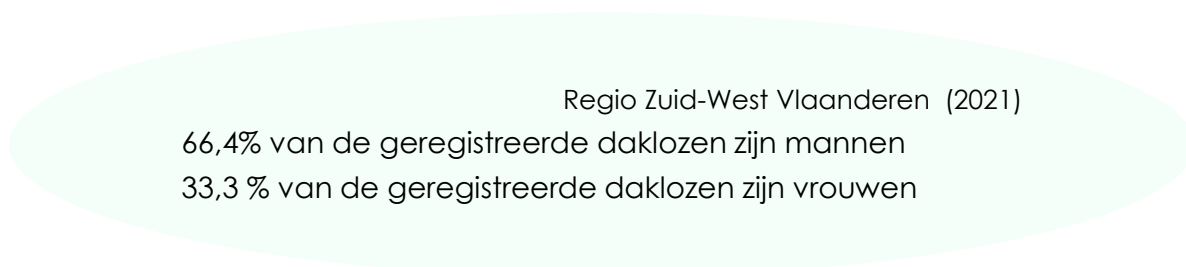
Gezinstype

Naar gezinstype zijn alleenstaanden zonder kinderen (50,4%) in de meerderheid, gevolgd door alleenstaanden met kinderen (24%), koppels met kinderen (13,8%) en koppels zonder kinderen (3,3%).

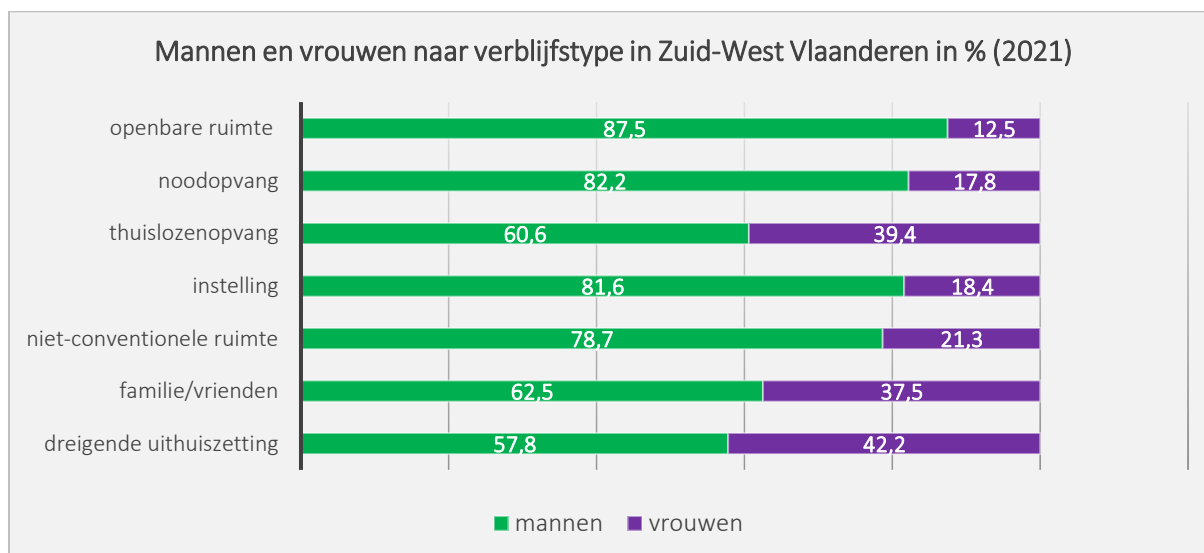

Sekse

De meeste geregistreerde dakloze personen in de regio zijn mannen

Mannen zijn een meerderheid in alle categorieën van dakloosheid.

De verschillen tussen mannen en vrouwen zijn het grootst in de openbare ruimte, de noodopvang en in de instellingen, waar telkens meer dan 4 van de 5 dakloze personen mannen zijn. In niet-conventionele ruimtes is dit net geen 4 op 5. Bij dreigende uithuiszetting en in de thuislozenopvang en verblijf bij vrienden of familie zijn de verschillen tussen vrouwen en mannen het kleinst. Vrouwen werden wel in alle types van dakloosheid geregistreerd.

Leeftijd

Meer 34,5% van de geregistreeerde dakloze personen in de regio is jonger dan 30 jaar. Daarnaast werden ook 479 kinderen (-18-jarigen) geteld, een opvallend hoog aantal.

Regio Zuid-west Vlaanderen (2021)

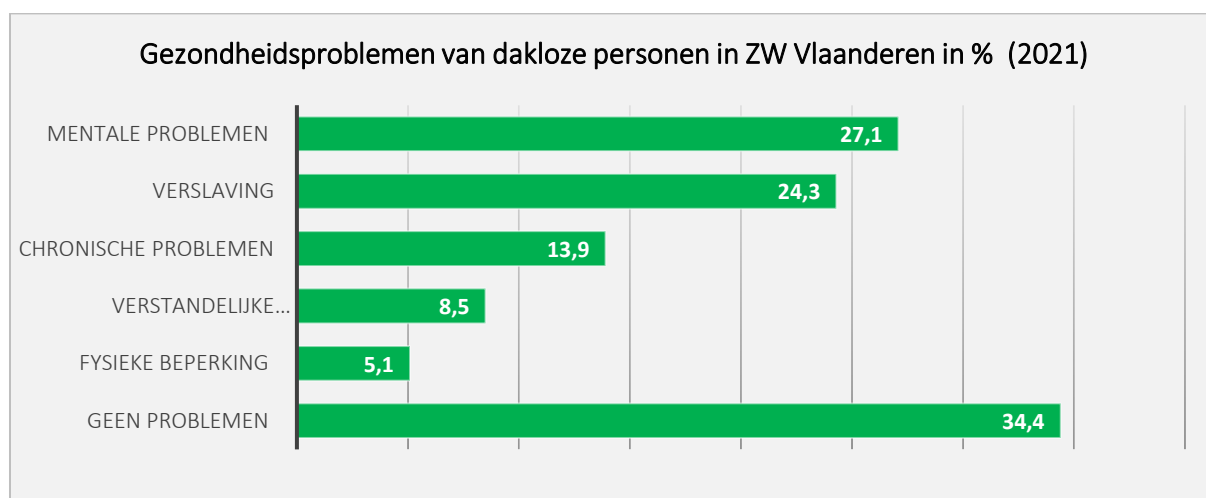
34,5% van de dakloze personen is jonger dan 30 jaar

- 24,1% is tussen 18 en 25 jaar
- 10,4% is tussen 26 en 29 jaar

Kinderen worden vooral geregistreerd in de thuislozenopvang (44,7%), bij familie en vrienden (22,8%) en in de categorie 'dreigende uithuiszetting' (21,7%). Ze worden het minst aangetroffen in de categorieën: instellingen (4,2%), niet-conventionele ruimtes (3,3%), noodopvang (2,9) en in de publieke ruimte (0,2%).

Gezondheid

De meeste dakloze personen (65,6%) hebben een gezondheidsprobleem.

Inkomen

De meeste dakloze personen hebben een vervangingsinkomen (56,5%), 14,6% heeft geen inkomen, 24,7 % heeft een inkomen uit werk en 3,8 % heeft een informeel inkomen.

Instillingsverleden

40,6% van de dakloze personen heeft een instellingsverleden: 15,8% in de psychiatrie, 10,9% in de jeugdhulp en 13,9% in de gevangenis.

Nationaliteit en verblijfsrecht

Een meerderheid van de getelde dakloze personen heeft de Belgische nationaliteit (63,5%) en is in België geboren (52,4%). Van de niet-Belgen heeft 44,6% permanent verblijfsrecht, 27,6% heeft een tijdelijk verblijfsrecht en 17,0% verblijft onwettig in het land.

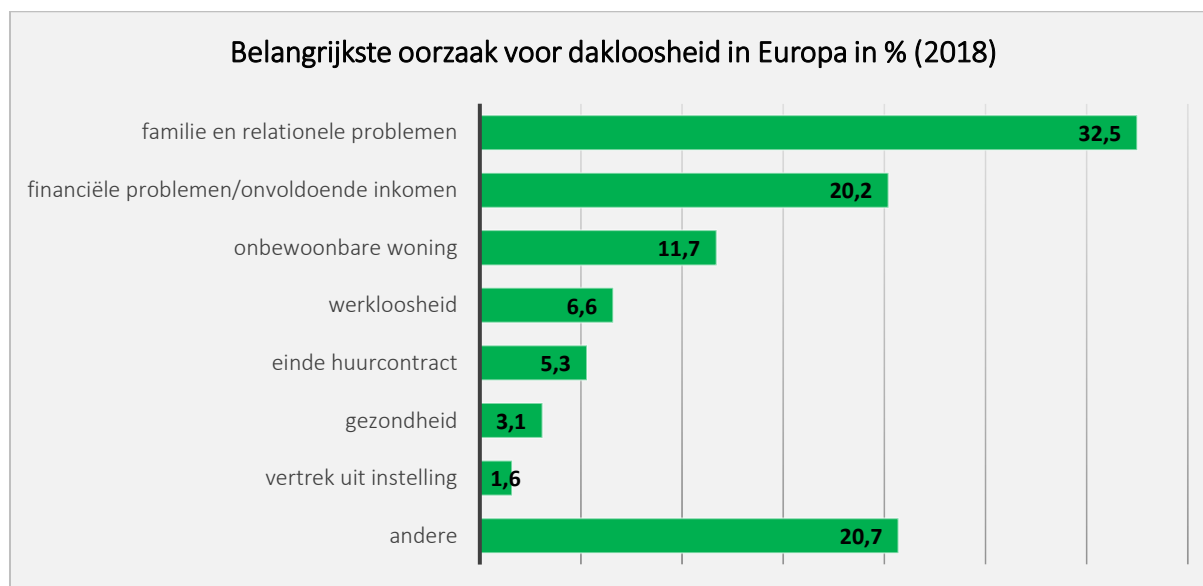
Aanleidingen voor dakloosheid

De aanleidingen voor dakloosheid zijn meervoudig. Ze hebben te maken met externe maatschappelijke factoren in combinatie de persoonlijke levensgeschiedenis van de betrokken personen. Sommige factoren lijken zich eerder te situeren op het individuele, persoonlijke domein, andere hebben eerder te maken met externe, systemische of structurele omstandigheden. Hierbij moet echter worden opgemerkt dat persoonlijke en externe, systemische factoren op elkaar inspelen en niet strikt van elkaar te scheiden zijn.

Enkele terugkerende factoren springen wel in het oog. Deze hebben echter geen voorspellend karakter. Partnergeweld is bijvoorbeeld een factor die voor vele dakloze vrouwen de directe aanleiding is voor hun dakloosheid. Een geweldsituatie zal echter niet altijd tot dakloosheid leiden, omdat de vrouw bijvoorbeeld over voldoende eigen middelen beschikt, de voor haar onveilige woning niet verlaat of omdat er voldoende betaalbare woningen voorhanden zijn. De interacties tussen verschillende factoren die aan de basis van dakloosheid liggen, inclusief persoonlijke 'keuzes' hebben hierin een rol.

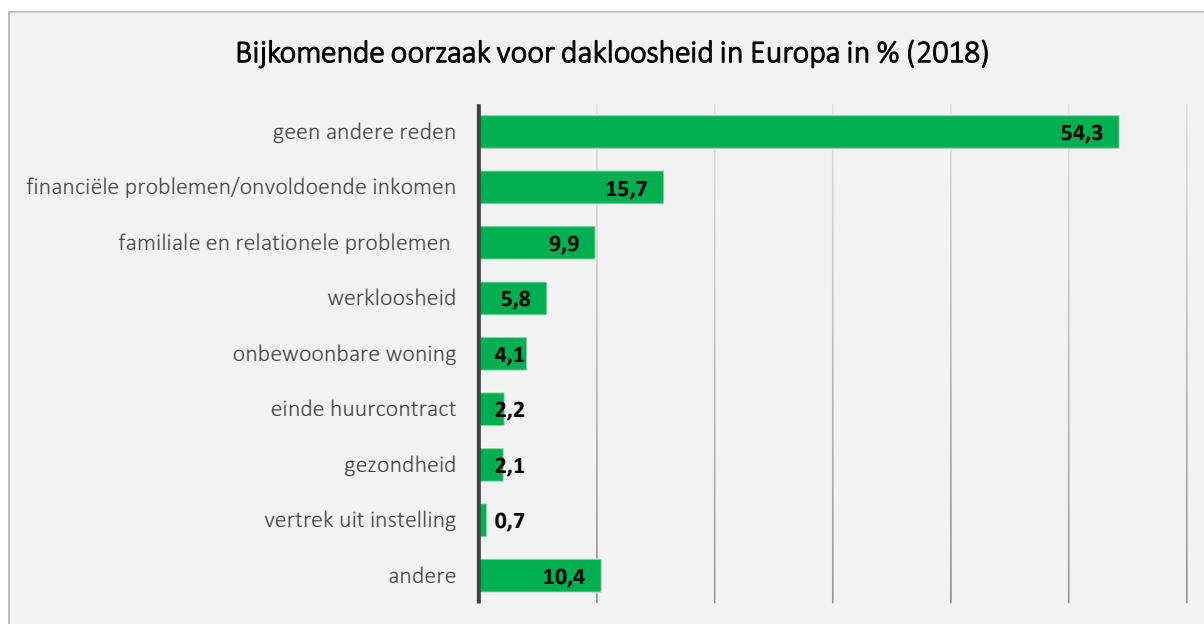
EU SILC-enquête

De Europese [SILC-enquête over dakloosheid](#) uit 2018 ³⁴ peilde naar de belangrijkste oorzaak voor dakloosheid. Uit de antwoorden kwamen volgende zaken naar voren: problemen met de familie of in de relatie is voor 1 op 3 personen de belangrijkste oorzaak van de dakloosheid, gevolgd door financiële problemen/onvoldoende inkomen en problemen in verband met de woning (onbewoonbaarheid, einde huurcontract).

Een tweede vraag ging over bijkomende oorzaken voor de dakloosheid. Voor meer dan de helft van de respondenten was er geen bijkomende reden. De meest vermelde bijkomende reden is financiële problemen/onvoldoende inkomen, gevolgd door familiale en relationele problemen op de tweede plaats.

³⁴ European Commission, Eurostat 2018 – Material deprivation, well-being and housing difficulties https://ec.europa.eu/eurostat/documents/1012329/8706724/2018+EU-SILC+module_assessment.pdf.

Nulmeting dakloosheid in Vlaanderen

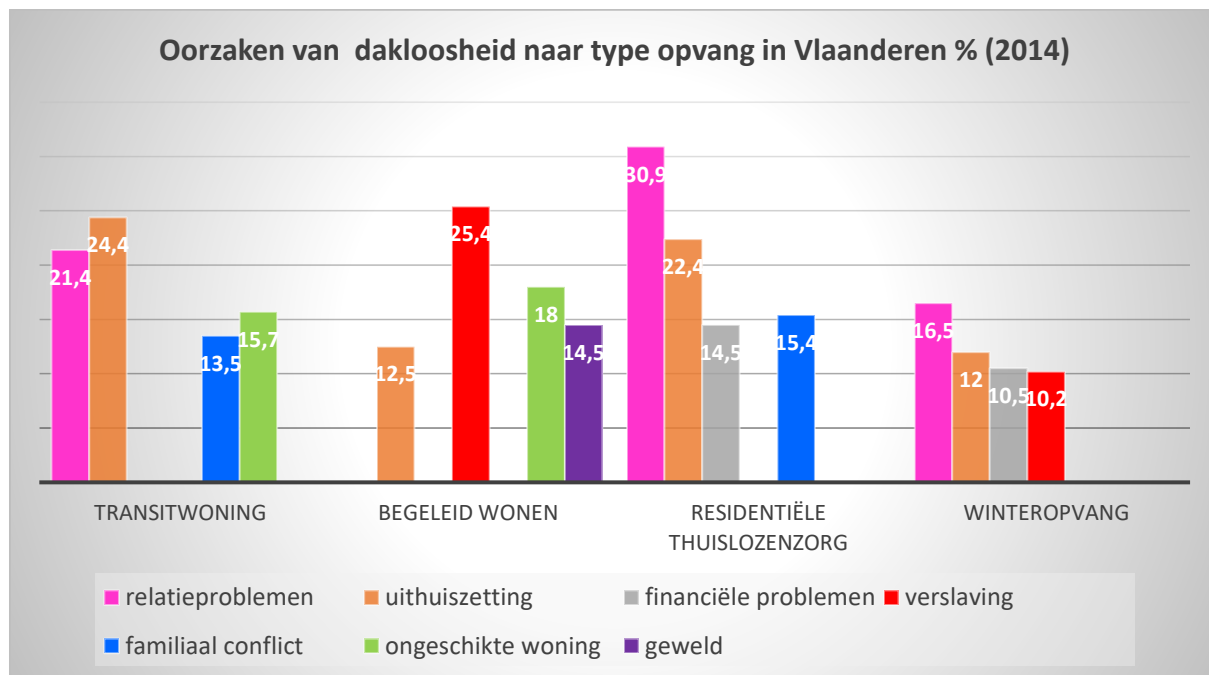
Familiale en relationele problemen in combinatie met financiële moeilijkheden blijken de belangrijkste oorzaken voor dakloosheid te zijn in Europa. Deze vinden we ook terug als de belangrijkste oorzaken voor verlies van woonzekerheid in de [nulmeting](#) voor Vlaanderen.³⁵

Voor alle categorieën van dakloosheid samen staat 'relatieproblemen' op de eerste plaats, gevolgd door uithuiszetting, verslaving en financiële kwetsbaarheid.

³⁵ Gemiddelde van de top vijf antwoorden voor alle getelde groepen of types van dakloosheid. Voor een volledig overzicht zie: [Nulmeting dakloosheid en thuisloosheid Vlaanderen \(2014\)](#).

Naargelang de opvangmodule van dakloosheid zijn er wel enkele verschuivingen zijn in de volgorde van de redenen voor de dakloosheid.

In de winteropvang zijn de belangrijkste opgegeven redenen voor het verlies van de woonzekerheid:

- ❖ relatieproblemen (16,5%)
- ❖ uithuiszetting (12%)
- ❖ financiële redenen (10,5%)
- ❖ verslaving (10,2%).

In de residentiële thuislozenopvang zijn de belangrijkste opgegeven redenen voor het verlies van de woonzekerheid:

- ❖ relatieproblemen (30,9%)
- ❖ uithuiszetting (22,4%)
- ❖ familiale conflicten (15,4%)
- ❖ financiële redenen (14,5%).

Voor de cliënten in de opvang begeleid wonen zijn de belangrijkste opgegeven redenen voor het verlies van de woonzekerheid:

- ❖ verslaving (25,4%),
- ❖ ongeschikte woning (18%),
- ❖ geweld (14,5%) en
- ❖ uithuiszetting (12,5%)

In de doorgangswoningen zijn de belangrijkste opgegeven redenen voor het verlies van de woonzekerheid:

- ❖ uithuiszetting (24,4%)
- ❖ relatieproblemen (21,4%)
- ❖ ongeschikte woning (15,7%)
- ❖ familiaal conflict (13,5).

Er moet hierbij wel worden opgemerkt dat voor 12,4% van de dakloze personen de oorzaak van hun probleem niet gekend is (12,4%), dat de gebruikte termen niet nauwkeurig gedefinieerd zijn en dat in meerdere gevallen het antwoord op de vraag naar de oorzaak van de dakloosheid weinig zeggend is. Antwoorden zoals: persoonlijke redenen (7,7%), andere (5,9%), overmacht (3,9%) werpen weinig licht op de oorzaak van de dakloosheid van de betrokkenen.³⁶ Deze gegevens zeggen trouwens ook niets over de samenhang tussen deze factoren.

Uit het [zesde rapport over dakloosheid in Europa](#) blijkt dat relationele problemen, financiële problemen en aan de woning/woonmarkt verbonden problemen anno 2021 nog steeds de belangrijkste aanleidingen zijn voor dakloosheid.³⁷

Familiale en relatieproblemen in combinatie met financiële moeilijkheden en aan de woning en woonmarkt verbonden problemen behoren tot de belangrijkste oorzaken voor dakloosheid, in Europa en in Vlaanderen.

Vrouwen, gender en dakloosheid

Vrouwen die op straat leven

In 2018 verrichtten Bretherton en Pleace specifiek [onderzoek](#)³⁸ naar het parcours van vrouwen die in de publieke ruimte leven. Het onderzoek besteedt aandacht aan de persoonlijke ervaringen van de vrouwen met het leven op straat. Uit de levensverhalen van de vrouwen blijkt dat stigmatisering, seksualisering, geweld en seksueel geweld een rode draad zijn in hun leven. Bijna alle vrouwen maakten meerdere vormen van geweld mee: vele vrouwen werden ooit al beroofd, bedreigd, ze werden bespuwd, er werd op hen geürineerd... . De vrouwen kregen te maken met fysiek en seksueel geweld, met seksualisering, seksuele intimidatie en met vragen om seks; vooral van mannen uit het 'publiek'. Vaak werd er verondersteld dat ze sekswerkers waren, gewoonweg omdat ze op straat leefden. De vrouwen werden stelselmatig blootgesteld aan verbaal geweld, minachting en een denigrerende behandeling, vooral door dronken of gedrogeerde jonge mannen.³⁹

³⁶ De weergegeven percentages zijn afrondingen.

³⁷ Fondation Abbé Pierre – FEANTSA, [Sixth overview of housing exclusion in Europe](#), 2021.

³⁸ Joanne Bretherton and Nicholas Pleace, [Women and Rough Sleeping : A Critical Review of Current Research and Methodology](#), University of York, Centre for Housing Policy, 2018.

³⁹ Joanne Bretherton, Paula Mayock, [Women's homelessness. European Evidence Review](#) , FEANTSA, 2021.

Stigmatisering, seksualisering, geweld en seksueel geweld zijn een rode draad in het leven van bijna alle vrouwen die in de openbare ruimte leven.

De ervaringen van stigmatisering, misbruik en vijandige houdingen hebben ernstige nadelige gevolgen voor de zelfwaardering van de vrouwen. Hun dakloosheid was vaak uitgelokt door factoren waar ze geen vat op hadden zoals intrafamiliaal geweld, geen of te weinig inkomen, geen huurcontract..., maar ze werden voortdurend geconfronteerd met attitudes die hen de schuld gaven voor hun situatie, alsof zij zelf verantwoordelijk waren voor hun dakloosheid.

De vrouwen brachten hun dakloosheid dikwijls ook in verband met verlies van familie en verlies van contact met de kinderen. Ze vertelden over de vervreemding van het normale leven die ze voelden: afwezigheid van een thuis, stigmatisering en gebrek aan 'normale' contacten met de buitenwereld. Al deze zaken waren deel van hun ervaring van dakloosheid en van slapen in de openbare ruimte.

De vrouwen vertelden ook over de strategieën die ze aannamen om aan de bedreigingen van de straat te ontkomen: een veilige en rustige plaats zoeken waar je niet gezien of lastgevalen wordt, je verbergen om te slapen, overdag slapen, je voortdurend verplaatsen, verbergen dat je vrouw bent. Uit het zicht blijven, jezelf onzichtbaar trachten te maken was daarbij een prioriteit.

Een andere strategie was dat ze soms bescherming zoeken bij één of meer dakloze mannen. Dit bleek veiliger dan gewoon blootgesteld worden aan het mannelijk publiek, hoewel het geen garantie voor veiligheid is. Sommige vrouwen hadden te maken met misdrijven en geweld door andere dakloze personen.

De vrouwen vertelden ook dat ze bepaalde diensten voor daklozen vermijden, met als belangrijkste reden, het feit dat deze diensten gemengd zijn. Bijna alle vrouwen hadden thuis geweld ervaren. Heel wat vrouwen zegden dat ze zich daardoor in het algemeen niet veilig voelen bij mannen in een omgeving en situatie die ze niet onder controle hebben. Sommige vrouwen maken dan weer geen gebruik van deze diensten uit vrees dat de daders hun verblijf zouden kunnen achterhalen. Omdat iemand het zou kunnen doorzeggen, bijvoorbeeld.

Vrouwen vermijden bepaalde daklozendiensten omdat ze zich niet veilig voelen indien er mannen aanwezig zijn in een situatie die ze niet onder controle hebben.

Daarnaast werden de algemene omstandigheden en spanningen binnen deze diensten aangehaald als een reden om er weg te blijven. Zaken zoals: ruzie met andere gebruikers, druggebruik en andere bronnen van spanning. Sommige vrouwen beschouwden deze diensten als moeilijk toegankelijk omdat blijkbaar verwacht werd dat ze hun dakloosheid bewezen en er soms herhaalde contacten met de politie en andere diensten nodig waren vooraleer ze geloofd werden.

De onderzoekers stelden ook een significant leeftijdsverschil vast tussen vrouwen en mannen die in de publieke ruimte slapen. Vrouwen zijn opmerkelijk jonger dan mannen. Vele vrouwen die bij het onderzoek betrokken waren, waren 25 jaar of jonger ⁴⁰ en hadden mentale gezondheidsproblemen.

Vrouwen die in de publieke ruimte slapen zijn opmerkelijk jonger dan mannen.

Ze stelden ook vast dat vrouwen een groter risico lopen om op een of andere manier dakloos te zijn. ⁴¹ Een op het eerste gezicht markante vaststelling omdat de meeste geregistreerde dakloze personen, mannen zijn. Niet verwonderlijk evenwel, gezien wijdverbreide sociaaleconomische genderongelijkheid (loonkloof, inkomenskloof, pensioenkloof, lagere tewerkstelling) waardoor vrouwen een groter armoederisico hebben en hun positie op de woningmarkt meer precair is.

Dakloze vrouwen in Brussel

In januari 2022 publiceerde l'ilot de resultaten van een [actieonderzoek](#) naar dakloze vrouwen in Brussel. ⁴² De bevindingen zijn niet mals voor de gangbare meetmethode en het beleid. Beiden zijn genderblind. Er wordt nauwelijks rekening met de specifieke, multiculturele, diverse en gendergebonden leefsituatie van vrouwen, waardoor zowel de kennis van de daklozenproblematiek, de resultaten van daklozentellingen als de dienstverlening aan daklozen in Brussel ernstige mankementen vertoont.

De resultaten van het onderzoek bevestigen de bevindingen van ander onderzoek over vrouwen, gender en dakloosheid zoals de vaststelling dat in Brussel ...

- ✓ het aantal dakloze vrouwen sterk onderschat wordt, onder meer, omdat de methode van de daklozentelling (wie en wat hoe geteld wordt) gendervooroordelen incorporeert;
- ✓ er onvoldoende kwantitatieve en kwalitatieve gegevens beschikbaar zijn over de trajecten en ervaringen van vrouwen naar, doorheen en uit dakloosheid;
- ✓ de meeste dakloze vrouwen minstens op één moment in hun leven, maar vaak meermaals, verschillende vormen van gendergebonden geweld meemaken (bijna als een continuüm): van fysiek, psychisch en seksueel geweld in het gezin en in instellingen voor jongeren tot partnergeweld, verkrachting, genitale verminking, gedwongen huwelijken en andere met 'eer' gelieerde vormen van geweld, prostitutie, mensenhandel... op latere leeftijd;

⁴⁰ In haar eindwerk '[Dakloze vrouwen in de nachtopvang van Gent](#)', academiejaar 2012-2013, promotor Ignace Glorieux kwam Ester Van Lit tot gelijkaardige bevindingen. Op een totale groep van 1.757 mannen en 473 vrouwen in de nachtopvang van Gent was 42,7% van de vrouwen jonger dan 20 jaar tegenover 16,9% van de mannen. In de leeftijdscategorie 20 tot 29-jarigen betrof het om 16,5% mannen en 12,7% vrouwen.

⁴¹ In dit geval in het Verenigd Koninkrijk, maar dit zeker geen uitzondering gezien de globale sociaaleconomische genderongelijkheid in Europa. Een vaststelling die ook in de [studie van L'ilot over dakloze vrouwen in Brussel](#) (2022) aangehaald wordt.

⁴² Elodie Blogie, [Sans-abrisme au féminin : sortir de l'invisibilité](#). Recherche-action sur les violences faites aux femmes les plus précaires (sansabri) et préfiguration d'un centre de jour pour femmes ; L'ilot ; janvier 2022.

- ✓ de stijging van het aantal minderjarige daklozen samenhangt met de dakloosheid van vrouwen, vooral van alleenstaande moeders;
- ✓ vrouwen nauwelijks beroep doen op de diensten uit de daklozensector. Vrouwen zetten eerst de eigen netwerken en alternatieve strategieën in vooraleer een beroep te doen op noodopvang voor daklozen;
- ✓ het aanbod en de infrastructuur van de diensten voor daklozen hoofdzakelijk gericht zijn op de behoeften van alleenstaande mannen. Ze zijn niet aangepast aan de heterogeniteit en diverse behoeften van dakloze personen, noch aan de behoeften van vrouwen, noch aan de recente evolutie dat er steeds meer dakloze gezinnen zijn. Vele van deze dakloze gezinnen zijn trouwens alleenstaande moeders met kinderen;
- ✓ de hulpverlening en de teams in de daklozensector weinig kennis en ervaring hebben in verband met kwesties zoals intersectionele vormen van discriminatie van vrouwen en behoeften van vrouwen op vlak van traumabehandeling ingeval van geweld. Dit terwijl gendergebonden geweld één van de belangrijkste aanleidingen is voor dakloosheid van vrouwen en de 'groep' dakloze vrouwen zeer divers is.

Dit alles zijn obstakels voor een aangepaste en kwaliteitsvolle dienstverlening voor vrouwen die dakloos zijn of het risico lopen om dakloos te worden. Deze situatie is niet uniek voor Brussel. Bretherton en Mayock kwamen tot dezelfde vaststellingen voor heel Europa.⁴³

De infrastructuur en het aanbod van de diensten voor daklozen zijn niet aangepast aan de heterogeniteit en diverse behoeften van dakloze personen, waaronder vrouwen.

Een klaarlijkelijke paradox

Het onderzoek wijst op de tegenspraak tussen het geregistreerde armoederisico en de geregistreerde dakloosheid van vrouwen. De meeste arme mensen zijn vrouwen: 70% van de individuele armen zijn vrouwen, 30% zijn mannen. Op niveau van een koppel zijn er 32 % arme vrouwen en 7% arme mannen. Vrouwen hebben de laagste inkomens. Het gemiddeld netto-inkomen binnen een koppel bedraagt 25.935 euro voor mannen en 18.585 euro voor vrouwen. Het gemiddeld netto-inkomen van een huishouden met een man aan het hoofd bedraagt 30.946 euro; het gemiddeld netto gezinsinkomen met een vrouw aan het hoofd bedraagt 28.267 euro. 23% van de vrouwen met een partner is financieel afhankelijk van die partner; bij mannen is dit 3%. Vrouwen hebben de laagste pensioenen: 90% van de personen met een minimumpensioen zijn vrouwen.⁴⁴

Vrouwen en vooral alleenstaande moeders hebben het moeilijk op de Brusselse woningmarkt omdat ze materieel zeer kwetsbaar zijn. 60% van de gezinnen met een inkomen van minder dan 1.500 euro besteedt meer dan 40% van dat inkomen aan woonkosten en heeft een

⁴³ Joanne Bretherton, Paula Mayock, [Women's Homelessness. European Evidence Review](#), Brussels, FEANTSA, March 2021.

⁴⁴ Cijfers uit : Elodie Blogie, [Sans-abrisme au féminin : sortir de l'invisibilité, Recherche-action sur les violences faites aux femmes le plus précaires \(sans abri\) et préfiguration d'un centre de jour pour femme](#), L'ilot, janvier 2022.

verhoogd risico op armoede. Vrouwen zijn meer aangewezen op sociale woningen, maar er zijn lange wachtlijsten door een gebrek aan sociale woningen. In 2020 stonden 49.135 gezinnen (samen goed voor meer dan 10,5% van de bevolking) op een wachtlijst voor een sociale woning. Vele alleenstaande vrouwen en alleenstaande moeders leven in inadequate woningen. 66% van de personen in Brussel die in gedeelde verblijven wonen zoals hotels, kamers en onthaalhuizen... zijn vrouwen. 67% van de personen in Brussel die in niet conventionele 'woningen' leven zoals hutten, caravans, barakken... zijn vrouwen.⁴⁵

Meer dan 6 op 10 personen in inadequate en niet-conventionele woningen in Brussel, zoals hotelkamers, caravans, barakken, zelfgebouwde hutten ... zijn vrouwen

Op basis van deze gegevens blijkt evident dat vrouwen een groter risico hebben op dakloosheid volgens de ETHOS typologie. Toch lijken ze een minderheid onder de daklozen. L'ilot grijpt deze paradox aan om de actuele manier van registratie van dakloosheid in Brussel kritisch onder de loep te nemen. Er is immers geen enkele reden om aan te nemen dat in deze vorm van maatschappelijke uitsluiting – dakloosheid – er plots een omkering van het aandeel van vrouwen en mannen zou zijn.

Misleidende registratie

Het onderzoek wijst op de misleidende methodiek die Brussel hanteert om daklozen te tellen. Deze geeft een onvolledig en een vertekend beeld van de problematiek van dakloosheid. Ten eerste, omdat niet alle dakloze personen binnen de meegenomen ETHOS categorieën geregistreerd worden. Ten tweede, omdat bepaalde categorieën van dakloosheid niet meegenomen worden in de telling. Zo zijn in de [zesde telling](#),⁴⁶ meerdere categorieën van dakloosheid niet opgenomen, namelijk: personen die onder dreiging van familiaal geweld leven (ETHOS 10), personen die met uithuiszetting bedreigd worden (ETHOS 9), personen in ongeschikte woningen (andere dan kraakpanden) (ETHOS 12) en personen die in een extreem overbevolkt gebouw leven (ETHOS 13). Stuk voor stuk vormen van dakloosheid waaronder de meeste vrouwen ressorteren.

In de meting zijn ook geen of hoogstens zeer partiële cijfers opgenomen over personen die met intrafamiliaal geweld bedreigd worden, die bij familie, vrienden of kennissen wonen, die in overbevolkte en/of ongeschikte woningen leven.⁴⁷ Terwijl dit net de categorieën zijn waar een groot aantal vrouwen aangetroffen worden. In Brussel zijn dit vooral alleenstaande moeders, en binnen deze 'groep', vooral vrouwen met een migratieachtergrond en vrouwen met een precair verblijfsstatuut. Zij wonen vaak in te kleine, ongezonde, niet voor bewoning geschikte en niet-geregistreerde woningen.

⁴⁵ Cijfers overgenomen uit : Elodie Blogie, [Sans-abrisme au féminin : sortir de l'invisibilité, Recherche-action sur les violences faites aux femmes le plus précaires \(sans abri\) et préfiguration d'un centre de jour pour femme](#), L'ilot, janvier 2022.

⁴⁶ [Dak- en thuislozentelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Zesde editie](#), 9 november 2020, Bruss'help.brussels.

⁴⁷ In de telling in Brussel is de categorie 'ongeschikte woning' beperkt tot kraakpanden.

Vooraf alleenstaande moeders en binnen deze groep vooral vrouwen met een migratieachtergrond en vrouwen met een precair verblijfsstatuut, wonen in ongeschikte woningen.

Uit het actieonderzoek blijkt ook dat deze vrouwen nauwelijks beroep doen op de diensten van de daklozensector, wat hun zichtbaarheid en registratie als dakloze verder vermindert. De telling van daklozen komt immers met behulp van de daklozensector tot stand. De cijfers en statistieken over daklozen moeten bijgevolg met meer dan een korrel zout genomen worden. Niet alleen vanuit het perspectief van de getallen. Een fundamentele en deels gelijkaardige kritiek op de gebruikelijke registratiemethode en op het gangbare onderzoek die dakloze vrouwen onzichtbaar maken wordt o.m. geformuleerd door Bretherton en Mayock in een recente publicatie over dakloze vrouwen in Europa.⁴⁸

Gedeelde kenmerken in trajecten van dakloze vrouwen

Dakloze mensen vormen geen homogene 'groep' en hebben geen gedeeld profiel. Het zijn personen met een eigen levensparcours waarin bepaalde factoren aanleiding gegeven hebben tot dakloosheid. Er zijn zowel analogieën als verschillen tussen dakloze personen, inclusief genderverschillen. Vrouwen zijn zowel op dezelfde als op een andere manier dakloos dan mannen. En ook onder vrouwen zijn er verschillen. Vrouwen volgen soms dezelfde trajecten als mannen, maar er zijn ook specifieke factoren in verband met dakloosheid van vrouwen.

Specifieke vormen van dakloosheid

Vrouwen blijken opvallend afwezig in de openbare ruimte en zijn een minderheid in de nachten daklozenopvang. De meeste personen die aangetroffen worden in de openbare ruimte zijn mannen. Hoe meer dakloosheid de ETHOS 1 en 2 categorie (publieke ruimte, noodopvang) benaderd, hoe geringer het aandeel van vrouwen in de registratie. Vrouwen worden vooral geregistreerd in structuren die langduriger bescherming bieden zoals doorgangswoningen of de thuislozenopvang. Een groot aantal vrouwen ervaart echter een vorm van dakloosheid die wel opgenomen is in de ETHOS definitie, maar die niet meegenomen wordt in de tellingen zoals vluchthuizen, ongeschikte woningen, onveilige woningen, verblijven zonder huurcontract, overbevolkte woningen. Dakloosheid is meer dan het ontbreken van een dak boven het hoofd.

In tellingen worden meerdere categorieën van dakloosheid niet opgenomen zoals ETHOS 9, 10, 12 en 13. Net die vormen van dakloosheid waaronder veel vrouwen ressorteren.

Vermijden van officiële diensten voor daklozen

Uit onderzoek komt naar voren dat vrouwen officiële diensten voor daklozen vermijden en dat ze eerst een beroep doen op informele strategieën en het eigen netwerk vooraleer zich tot een daklozendienst te richten. Vrouwen geven diverse redenen aan waarom ze deze diensten

⁴⁸ Joanne Bretherton, Paula Mayock, [Women's homelessness. European Evidence Review](#), FEANTSA, 2021

vermijden. Er zijn aanwijzingen dat dit te maken heeft met de genderblindheid van de diensten en met het soort dienstverlening dat aangeboden wordt. De diensten zijn immers opgezet vanuit de veronderstelling dat hun doelpubliek overwegend alleenstaande mannen zijn. Vrouwen voelen er zich niet altijd veilig, onder meer, omwille van de aanwezigheid van mannen en van spanningen in verband met drugs en alcohol.

Vrouwen vermijden officiële diensten voor daklozen en doen eerst een beroep op informele strategieën en het eigen netwerk vooraleer ze zich tot een daklozendienst richten.

Vaak ervaren of vrezen vrouwen voor een gebrek aan privacy en hygiëne en aan mogelijkheden om er samen met de kinderen te verblijven. Maar ook angst voor stigmatisering en voor verlies van de hoede over de kinderen zijn beweegredenen om officiële diensten voor daklozen te vermijden. Een dakloze vrouw beantwoordt immers niet aan de maatschappelijke verwachtingen van vrouwen als zijnde de spil van het gezin en verzorgende van de kinderen. Dakloze vrouwen en in het bijzonder alleenstaande dakloze moeders voelen zich vaak 'scheef bekeken' en veroordeeld omdat ze dakloos zijn of omdat ze drugs of alcohol gebruiken.

Uit onderzoek blijkt ook dat de vrouwen die lange tijd dakloos zijn en beroep doen op noodopvang dit dikwijls in een later stadium doen dan mannen. Tegen die tijd hebben ze meervoudige en meer complexe behoeften ontwikkeld en kampen ze vaak met trauma's als gevolg van veelvuldig gendergerelateerd geweld in combinatie met ernstige psychische problemen, verslaving, een justitieel verleden en verloren contact met de kinderen.⁴⁹

Dakloos in gezinsverband

Vrouwen zijn veel meer dan mannen dakloos in gezinsverband. Binnen de dakloze gezinnen zijn alleenstaande moeders met afhankelijke kinderen op de vlucht voor intrafamiliaal geweld, de grootste 'groep'. Bijvoorbeeld, in het Verenigd Koninkrijk stond in 57% van de geregistreerde dakloze huishoudens een vrouw aan het hoofd: in 47% was dit een alleenstaande moeder met afhankelijke kinderen; in 10% was dit een alleenstaande vrouw.⁵⁰

Tegelijk is het zo dat indien een alleenstaande vrouw met afhankelijke kinderen het risico loopt om dakloos te worden, de sociale diensten voor gezondheid en welzijn doorgaans snel in actie schieten om kinderen tegen deze extreme vorm van armoede te behoeden. In de meeste Europese landen 'beschermt' de aanwezigheid van afhankelijke kinderen vrouwen in zeker mate tegen dakloosheid vanuit het perspectief van de bescherming van het kind en van de (zorgende) rol van de moeder.⁵¹ Vrouwen met afhankelijke kinderen ontlenen zo extra bescherming tegen dakloosheid en slapen in de publieke ruimte en komen daarom ook veelal

⁴⁹ Joanne Bretherton, Paula Mayock, [Women's homelessness. European Evidence Review](#), FEANTSA, 2021.

⁵⁰ Bretherton, Joanne, [Women's Homelessness in Europe: Recognition and Response](#), presentation at the Canadian Alliance to End Homelessness Conference, Hamilton, Ontario, November 2018.

⁵¹ Joanne Bretherton, Paula Mayock, [Women's homelessness. European Evidence Review](#), FEANTSA, 2021. Er bestaat ook onderzoek over langdurige en herhaalde dakloosheid van alleenstaande vrouwen waaruit blijkt dat vele van deze vrouwen kinderen hebben, maar dat ze het contact met de kinderen verloren zijn. Hierover is echter meer onderzoek nodig (J. Bretherton, (2017) Reconsidering Gender in Homelessness European Journal of Homelessness 11 (1))

in een andere opvangstructuur terecht. Te meer daar de diensten voor daklozen weinig of niet aangepast zijn aan de opvang van gezinnen met kinderen.

De meeste als dakloos geregistreerde gezinnen zijn in feite
alleenstaande vrouwen met kinderen

Gendergebonden en intrafamiliaal geweld

Er bestaat een sterk verband tussen dakloosheid van vrouwen en gendergerelateerd geweld. Voor heel wat vrouwen is intrafamiliaal geweld de directe aanleiding voor hun dakloosheid. Door het gebrek aan betaalbare huisvesting en voldoende inkomen, moeten ze 'kiezen' tussen verder blijven wonen met hun agressor in een onveilige woning of dakloos worden, wat vrouwen verder blootstelt aan geweld en seksueel geweld.

Geweld leidt niet automatisch tot dakloosheid. Vele slachtoffers blijven bij hun mishandelaar wonen. Geweld is evenmin een exclusieve ervaring van vrouwen. Maar veel meer vrouwen dan mannen zijn dakloos als gevolg van partnergeweld en het verband tussen dakloosheid van vrouwen, geweld en intrafamiliaal geweld is significant.

Er bestaat een significant verband tussen dakloosheid van
vrouwen geweld, misbruik en intrafamiliaal geweld.

Hoewel het niet voor alle vrouwen geldt, heeft zowat iedere dakloze vrouw ervaring met intrafamiliaal geweld en misbruik. Bijvoorbeeld. Uit een eerste screening van de daklozentelling in de stad Valencia op 15 december 2021 bleek dat onder dakloze koppels 60% van de vrouwen die samen met hun partner dakloos waren te maken had met partnergeweld. 20% van de vrouwen was slachtoffer van seksueel geweld.⁵²

De overgrote meerderheid van de dakloze vrouwen heeft minstens op één moment tijdens hun parcours, maar in werkelijkheid op meerdere momenten verschillende vormen van gendergebonden geweld meegemaakt, bijna als een continuüm. Dit geweld en seksueel geweld begint vaak al in de kindertijd (in het gezin, in pleeggezinnen, in jeugdinstituten) en blijft een rode draad in hun leven onder verschillende vormen: fysiek, psychisch, seksueel, sociaal, cultureel, economisch, zoals incest, genitale verminking, seksuele intimidatie, aanranding, verkrachting, gedwongen huwelijken en met eer gelieerde vormen van geweld tot prostitutie en mensenhandel.⁵³

Geweld is niet alleen een oorzaak van dakloosheid van vrouwen, het is ook een gevolg van hun dakloosheid. Dakloze vrouwen ervaren vele vormen van geweld, inclusief seksueel geweld, in de periode van hun dakloosheid. Dit niet alleen in de openbare ruimte, maar bijvoorbeeld ook indien ze bij familie of vrienden inwonen zijn vrouwen niet altijd veilig.

⁵² [Persmededeling](#) van de stad Valencia, 7 maart 2022.

⁵³ Elodie Blogie, [Sans-abrisme au féminin : sortir de l'invisibilité, Recherche-action sur les violences faites aux femmes le plus précaires \(sans abri\) et préfiguration d'un centre de jour pour femme](#), L'ilot, janvier 2022.

Dit komt duidelijk naar voren uit meerdere onderzoeken, zoals: de studie van Bretherton en Pleace over vrouwen die in de publieke ruimte leven ⁵⁴, het actieonderzoek van l'ilot. ⁵⁵ en het [onderzoek](#) van Patrick Italiano ⁵⁶ over dakloze vrouwen die een beroep doen op opvanghuizen en noodopvang uit 2016. Hieruit bleek dat bijna alle ondervraagde vrouwen intrafamiliaal geweld of partnergeweld hadden meegemaakt. Slechts een kwart van de vrouwen – één op de 28 – bracht dit geweld niet zelf ter sprake.

Dakloze vrouwen lopen een verhoogd risico op geweld en seksueel geweld. In de publieke ruimte is er het geweld van de straat, waar ze door het publiek vernederd, geïntimideerd en seksueel lastiggevallen worden en ze soms een gemakkelijke prooi zijn voor mensenhandelaars en pooiers. Maar ook verblijf bij familie of kennissen garandeert geen veiligheid. Daar lopen ze risico op arbeidsuitbuiting of afgedwongen seks in ruil voor een slaapplek, bad bed en brood.

Indien deze mishandelde en misbruikte vrouwen officiële hulp zoeken worden ze niet altijd geregistreerd als dakloos, maar eerder als slachtoffer van geweld. Ook vrouwen die in de publieke ruimte slapen en die enkel contact hebben met hulpdiensten voor geweld worden door het administratief systeem binnen deze diensten niet altijd als dakloos herkend. ⁵⁷

Indien mishandelde en misbruikte vrouwen officiële hulp zoeken, wordt hun dakloosheid niet altijd geregistreerd omdat ze eerder gezien worden als slachtoffer van geweld

Daar komt bij dat indien deze vrouwen een beroep doen op daklozenopvang, er in die dienst niet altijd de gepaste hulpverlening voorhanden is en ze door gebrek aan onderlinge samenwerking tussen de verschillende diensten in de kou blijven staan.

Dakloosheid als gevolg van geweld gaat vaak gepaard met trauma en angst. De daklozendiensten hebben daarop niet altijd het gepaste antwoord. Ze beseffen ook niet altijd wat het reële en fysieke gevaar is van het intrafamiliaal geweld dat aan de basis ligt van de dakloosheid van de vrouw en/of het gezin en dat voor effectieve hervestiging, de veiligheid van de vrouw/het gezin ook na de dakloosheid absoluut verzekerd moet zijn.

Metten is niet altijd weten

Er zijn veel meer dakloze vrouwen dan de statistieken laten vermoeden, ook binnen de meest extreme vorm van dakloosheid: personen die in de openbare ruimte slapen. Maar waarom worden dakloze vrouwen niet gezien en niet geregistreerd? Hiervoor zijn meerdere

⁵⁴ Joanne Bretherton and Nicholas Pleace, [Women and Rough Sleeping : A Critical Review of Current Research and Methodology](#), University of York, Centre for Housing Policy, 2018.

⁵⁵ Elodie Blogie, [Sans-abrisme au féminin : sortir de l'invisibilité, Recherche-action sur les violences faites aux femmes le plus précaires \(sans abri\) et préfiguration d'un centre de jour pour femme](#), L'ilot, janvier 2022.

⁵⁶ Patrick Italiano Patrick, [Femmes et enfants en errance, le sans-abrisme au féminin](#). Recherche-action sur le parcours des femmes avec enfants au sein de trois structures d'accueil en Wallonie et à Bruxelles, Fondation Roi Baudouin, 2016

⁵⁷ Isabel Baptista, Women and homelessness. In E. O'Sullivan, V. Busch- Geertsema, D. Quilgars, & N. Pleace <https://www.feantsaresearch.org/download/ch084524201729582284451.pdf>, 2010.

verklaringen.⁵⁸ Dit heeft enerzijds te maken met het gedrag en de keuzes van vrouwen, anderzijds met de een genderbias in het (historisch) gangbare onderzoek en in de courant toegepaste methodiek om dakloosheid te registreren.

De locaties waar vrouwen wel zichtbaar zijn, zijn duidelijk niet daklozen-gebonden, diensten die gratis voedsel en andere steun bieden en die niet enkel door daklozen worden gebruikt.

In hun [onderzoek](#)⁵⁹ naar de ervaringen van dakloze vrouwen die op straat leven keken Bretherton en Pleace ook kritisch naar de verzameling en analyse van data en statistieken over dakloosheid en zochten ze o.m. een antwoord op de vraag waarom deze vrouwen onzichtbaar blijven en niet meegeteld worden. Het antwoord was: vrouwen zijn meer verborgen dakloos, ze doen minder beroep op de officiële noodhulp én er spelen ook gendervooroordelen mee.

Meer verborgen dakloosheid

Eén van de redenen waarom vrouwen die op straat leven niet geregistreerd worden heeft te maken met het feit dat deze vrouwen meer in het verborgene dakloos zijn. Vrouwen die op straat leven trachten hun dakloosheid en zichzelf te verbergen, zodat ze niet zichtbaar zijn voor het publiek, waaronder ook straathoekwerkers. Leven op straat is niet zonder gevaar en vele vrouwen voelen zich niet veilig. Niet zonder reden overigens. Vrouwen vermijden daarom ook plaatsen waar veel daklozen samenkomen.

Minder gebruik van noodhulp voor daklozen

Vrouwen vermijden dikwijls de noodopvang voor daklozen. Ze hebben hiervoor meerdere redenen, zoals: infrastructuur en hulp die niet aan de behoeften van vrouwen aangepast is, risico op spanningen en geweld, de aanwezigheid van (veel) mannen, angst om de kinderen te verliezen.... Dit sluit aan bij een meer algemene vaststelling in verband met dakloosheid van vrouwen. Dakloze vrouwen doen in het algemeen eerst beroep op andere, informele middelen en eigen netwerken vooraleer zich te richten tot de officiële daklozenhulp. Ze verblijven eerder bij vrienden of kennissen, in onaangepaste, informele of onveilige woningen, inclusief een gewelddadige relatie.

Gendervooroordelen

Gendervooroordelen werken de onzichtbaarheid van vrouwen mee in de hand: er wordt niet verwacht dat vrouwen dakloos zijn en in de publieke ruimte slapen en dus gaat men er niet

⁵⁸ Zie hierover.: Pleace Nicholas (2016), [Exclusion by Definition: The Underrepresentation of Women in European Homelessness Statistics](#) in Bretherton Joanne and Mayock Paula (dir.), *Women's Homelessness in Europe*, London: Palgrave Macmillan; Feantsa (2021), [Guide for developing effective gender responsive support and solutions for women experiencing homelessness](#); Bretherton, Joanne and Nicholas Pleace, (2018) [Women and Rough Sleeping : A Critical Review of Current Research and Methodology](#), University of York, Centre for Housing; Bretherton Joanne, [Gender dimensions in conceptualisations of homelessness: theoretical and operational \(in\)visibility](#), University of York, Centre for Housing Policy, September 2018; Policy Joanne Bretherton, Paula Mayock, [Women's homelessness. European Evidence Review](#) , FEANTSA, 2021

⁵⁹ Bretherton, Joanne and Nicholas Pleace, (2018) [Women and Rough Sleeping : A Critical Review of Current Research and Methodology](#), University of York, Centre for Housing Policy.

naar op zoek. Gendervooroordelen hebben ook een impact op de registratie van dakloze vrouwen in het algemeen. Heel wat vrouwen die wel met de hulpverlening in contact komen, staan niet als dakloos geregistreerd, bijvoorbeeld indien ze hun woning moeten verlaten omwille van partnergeweld of indien een alleenstaande moeder met afhankelijke kinderen een woning toegewezen krijgt door andere sociale diensten.

Deze variabelen in verband met de ervaringen van vrouwen die in de publieke ruimte leven moeten nog geïntegreerd worden in de actuele methode voor het tellen van daklozen.

Gebreken in de methodiek om dakloosheid te registreren

Bretherton en Mayock stellen drie grote gebreken vast in verband met de gangbare methode om informatie over dakloosheid te verzamelen: een gebrek in relatie tot ruimte, een administratief gebrek en een methodologisch gebrek, waardoor dakloosheid van vrouwen onzichtbaar wordt en niet geregistreerd wordt.⁶⁰

Een gebrek in relatie tot ruimte

De neiging bestaat om dakloosheid te definiëren in termen van plaats. Het gangbare begrip van dakloosheid is dat van mensen die geen woning hebben t.t.z. die op straat leven of in een specifieke ruimte of instelling voor daklozen wonen. Een stereotype en beperkende voorstelling van dakloosheid die door velen in de samenleving, inclusief onderzoekers en het beleid, in stand gehouden wordt en die de registratie van dakloosheid in grote mate beïnvloedt.

Personen met een dak boven het hoofd zoals mensen die in inadequate woningen leven, die met uithuiszetting bedreigd worden, die geen wettelijke aanspraak op verblijf in een woning hebben, die gevlucht zijn voor geweld... worden vanuit deze misvatting niet als daklozen gezien en daarom sowieso niet geteld. Hoewel deze categorieën wel opgenomen zijn in de Europees aanvaarde ETHOS definitie van dakloosheid. Bretherton en Mayock benoemen dit als een ruimtelijke tekortkoming van de methodiek om dakloosheid te meten.

De neiging om dakloosheid te definiëren in termen van plaats is een beperkend stereotype dat uitgaat van een kunstmatig eng gehouden definitie van dakloosheid, die vele vormen van dakloosheid miskent.

De tekortkoming van de methode vanuit locatieperspectief heeft te maken met het kunstmatig 'smal' houden van de operationele definitie van dakloosheid. Ze weerspiegelt de cultureel-historische dominante blik op dakloosheid als gevolg van 'zonde' (negatieve levenskeuzes, misdaad, verslaving) of 'ziekte' (handicap, beperkende ziekte, psychische problemen).

Dit narratief wordt in het bijzonder door de politieke rechterzijde in stand gehouden, omdat het helpt de aandacht af te leiden van een falend beleid: gebrek aan betaalbare woningen, onvoldoende en/of inadequate gezondheidsdiensten, economische ongelijkheid, marginalisering en armoede. Kortom, de structurele oorzaken van dakloosheid.⁶¹

⁶⁰ Joanne Bretherton, Paula Mayock, [Women's homelessness. European Evidence Review](#), FEANTSA, 2021.

⁶¹ Joanne Bretherton, Paula Mayock, [Women's homelessness. European Evidence Review](#), FEANTSA, 2021.

Door de definitie van dakloosheid te verengen tot de publieke ruimte en de daklozenopvang worden vrouwen die op meer verborgen manier dakloos zijn uitgesloten en verdwijnt hun dakloosheid 'effectief' uit het zicht. Dakloosheid van vrouwen wordt zo onzichtbaar. Maar verdwenen is ze daarom niet.

Het ruimtelijk gebrek van de manier waarop dakloosheid geteld wordt is belangrijk vanuit genderperspectief omdat dakloosheid van vrouwen veel zichtbaarder wordt, indien men uitgaat van de meer volledige definitie van dakloosheid. Indien registratie van dakloosheid niet beperkt wordt tot de publieke ruimte en de daklozenopvang, kunnen zelfs ernstige vraagtekens geplaatst worden bij de sinds lange tijd bestaande veronderstelling dat er minder alleenstaande dakloze vrouwen zijn dan alleenstaande dakloze mannen.⁶²

Om dakloosheid van vrouwen zichtbaar te maken is het van groot belang om binnen de registratiemethodiek de volledige definitie van dakloosheid te gebruiken en om m.a.w. alle vormen van dakloosheid uit de ETHOS typologie in te sluiten. De ambiguïteit over wie dakloos is en wie uitgesloten wordt van wonen of een acute woningnood heeft, moet echter nog worden opgelost.⁶³

Om dakloosheid van vrouwen zichtbaar te maken is het van groot belang om voor tellingen van daklozen de volledige ETHOS typologie in te sluiten.

Administratieve gebreken

In heel Europa bestaat de neiging om personen die hun woning verliezen als gevolg van intrafamiliaal geweld enkel te beschouwen als slachtoffer van geweld. Deze personen zijn feitelijk dakloos, maar dit wordt niet geregistreerd omdat dakloosheid bijvoorbeeld niet opgenomen is in de registratieformulieren van de instellingen en/of omdat er geen of weinig samenwerking bestaat met daklozendiensten. De genderdimensie ligt in het feit dat geweld voor vele dakloze vrouwen de directe aanleiding voor hun dakloosheid is, maar omdat dit niet geregistreerd wordt, blijven zij onzichtbaar in de statistieken.

Diensten voor daklozen en diensten voor slachtoffers van geweld werken in vele landen los van elkaar, waardoor personen in de opvang voor slachtoffers van geweld niet als dakloze meegeteld worden. Dit geldt ook voor andere sociale diensten, zoals de kindbescherming. Er is sprake van dakloosheid, maar de diensten die in dit geval optreden, opereren vanuit een ander beleidskader en zullen andere redenen voor hun optreden opgeven.

Dakloosheid van vrouwen wordt soms niet als dakloosheid geregistreerd en soms als dakloosheid van het gezin genoteerd.

⁶² Nicholas Pleace and Koen Hermans, Counting All Homelessness in Europe: The Case for Ending Separate Enumeration of 'Hidden Homelessness' in [European Journal for Homelessness](#), volume 4.3 2021

⁶³ Nicholas Pleace and Koen Hermans, Counting All Homelessness in Europe: The Case for Ending Separate Enumeration of 'Hidden Homelessness' in [European Journal for Homelessness](#), volume 4.3 2021.

Een andere administratieve reden waarom dakloosheid van vrouwen over het hoofd wordt gezien, heeft te maken met het feit dat dakloze vrouwen die vergezeld zijn van hun afhankelijke kinderen of van een partner vaak niet individueel, maar enkel als dakloos gezin geregistreerd worden. Bovendien zullen in geval een alleenstaande moeder met afhankelijke kinderen haar woning verliest of dreigt te verliezen de sociale diensten voor kindbescherming in actie schieten om het probleem snel op te lossen. Er is sprake van dakloosheid, maar dit wordt niet zo geregistreerd omdat de dakloosheid van de vrouw niet genoteerd of snel opgelost wordt.

Sociale bescherming van kinderen heeft ook een beschermend effect voor vrouwen indien ze dakloos worden. Dit heeft te maken met systemische genderongelijkheid, waardoor in bepaalde omstandigheden betere bescherming geboden wordt aan vrouwen vanuit opvattingen over hun fundamentele rol als moeder en als spil van het gezin. De keerzijde van de medaille is dat vrouwen die op straat leven over het hoofd worden gezien en beschouwd worden als uitzondering, als afwijkend, als sekswerkers, als mineur sociaal probleem.

Een methodologisch gebrek

Deze tekortkoming heeft te maken met de manier waarop talrijke onderzoekers de laatste 50 jaar tewerk zijn gegaan om dakloosheid te meten, namelijk: met een eenzijdige focus op mensen die in de openbare ruimte leven of in de noodopvang verblijven, waarbij gedurende een zeer korte tijdsspanne gegevens ingezameld worden.

Eind vorige eeuw brachten Kuhn en Culhane deze kwestie al ter sprake.⁶⁴ Niet enkel het globale beeld van daklozen mensen, maar ook het beeld van dakloze personen die een beroep doen op noodopvang wordt sterk vertekend door het zeer korte tijdstip waarop gegevens verzameld worden. Hierdoor komen vooral langdurige en herhaaldelijk dakloze personen in beeld, personen met een verslaving, een misdaderverleden en/of een psychisch probleem.

De zeer korte tijdspanne waarop gegevens ingezameld worden over personen die een beroep doen op de noodopvang voor daklozen brengt vooral langdurige en herhaaldelijk dakloze personen in beeld.

Uit onderzoek bleek dat indien het gebruik van de opvang op langere termijn onderzocht werd, slechts 10% van de mensen die in een bepaald jaar gebruik maken van de noodopvang beantwoorden aan dit profiel, maar ze vertegenwoordigden wel de helft van de mensen in noodopvangcentra op een bepaalde dag.

Voor gezinnen die gebruik maken van de noodopvang werden gelijkaardige patronen vastgesteld: de meeste gezinnen verlieten de instelling op eigen kracht op vrij korte tijd. Gezinnen die langer bleven, hadden meer complexe behoeften.

Dit methodologisch gebrek is belangrijk vanuit het algemeen perspectief van wie dakloos is en vanuit het perspectief van dakloosheid van vrouwen in het bijzonder omdat een foutief beeld gecreëerd wordt van wie dakloze mensen zijn, welke problemen zij hebben en welke ondersteuning nodig is. Naast de foute maar stereotype bevestigende veralgemening en

⁶⁴ Kuhn, R. and Culhane, D. P. (1998). Applying Cluster Analysis to Test a Typology of Homelessness by Pattern of Shelter Utilization: Results from the Analysis of Administrative Data. *American Journal of Community Psychology*, 26(2), pp. 207-232. Retrieved from http://repository.upenn.edu/spp_papers/96 .

associatie van dakloosheid met verslaving, misdaad en een psychische problematiek, wordt dakloosheid hierdoor afgeschilderd als problematiek van alleenstaande volwassen mannen.

Tegelijk is er het verband met het ruimtelijk tekort: de kunstmatig aangehouden enge opvatting van dakloosheid als zijnde 'zonder dak boven het hoofd' (mensen die op straat slapen en die een beroep doen op de noodopvang) waardoor vele vrouwen die op een andere manier dakloos zijn, niet geregistreerd worden, inclusief vrouwen met grote en complexe behoeften.⁶⁵

Kortom. De tellingen geven een foutief beeld van de werkelijkheid. Het zijn slechts momentopnames die op beperkte locaties uitgevoerd worden en die niet alle categorieën en vormen van dakloosheid mee in rekening brengen. Door de kortstondigheid van de meting wordt bovendien zelfs het beeld van daklozen die op straat leven en die gebruik maken van de noodopvang vertekend.

Pragmatische overwegingen, ideologische opvattingen en politieke visies interfereren met de opzet, uitwerking en de resultaten van de registratie van dakloosheid. In het ETHOS-light model zijn slechts zes van de dertien ETHOS categorieën van dakloosheid opgenomen. Inadequate woningen, onzekere woonomstandigheden, onveilige woningen vallen buiten de scoop van de tellingen. Net die categorieën waar veel vrouwen terug te vinden zijn.

Tellingen geven een fout beeld van de realiteit. Het zijn slechts momentopnames die op een beperkt aantal plaatsen uitgevoerd worden en die niet alle vormen van dakloosheid mee in rekening brengen.

Indien men de volledige ETHOS typologie zou gebruiken voor de tellingen zou dit echter nog niet volstaan. Niet alle leefsituaties of vormen van dakloosheid zijn hierin opgesomd. Bovendien wordt niet nauwkeurig omschreven wat bijvoorbeeld onder een te kleine, inadequate of onveilige woning moet worden verstaan.⁶⁶

Uit praktische overwegingen wordt voor tellingen samengewerkt met instellingen voor daklozen. Dit beïnvloedt eveneens het resultaat: wie wel en wie niet gezien wordt. Opvattingen van opdrachtgevers en onderzoekers over 'wat dakloosheid is' bepalen eveneens mee wie wel en wie niet als dakloos geregistreerd wordt, wat wel of niet onderzocht wordt en welke vormen van dakloosheid al dan niet meegenomen worden.

Naast het feit dat bepaalde categorieën van dakloosheid buiten beschouwing worden gelaten door de keuzes en gedrag van onderzoekers en/of opdrachtgevers, zijn ook de keuzes en het gedrag van de dakloze persoon zelf een beïnvloedende factor in het registratieproces. Uit onderzoek naar vrouwen die op straat leven is bijvoorbeeld gebleken dat deze vrouwen zich verbergen en officiële diensten voor dakloosheid vermijden. Hierdoor zijn ze eveneens minder zichtbaar en wordt hun dakloosheid niet of minder geregistreerd.

⁶⁵ Joanne Bretherton, [Women's Experiences of Homelessness: A Longitudinal Study](#), Social Policy and Society 19(2), 2020.

⁶⁶ Nicholas Pleace and Koen Hermans, Counting All Homelessness in Europe: The Case for Ending Separate Enumeration of 'Hidden Homelessness' in [European Journal for Homelessness](#), volume 4.3 2021.

Tellen van dakloze personen is sowieso beperkt als methode voor kennisverwerving op meerdere vlakken. In de laatste tellingen op Belgisch niveau werden bijvoorbeeld wel enkele verbeteringen aangebracht met oog op een ruimer bereik, maar het feit blijft dat slechts in een klein gebied geteld wordt, op een beperkt moment in de tijd aan de hand van een beperkte definitie en enkele vooropgestelde criteria. Dit zijn inherente beperkingen van de methodiek.

De gebruikelijke methode om dakloosheid te meten vertoont drie essentiële gebreken die met elkaar interageren: een ruimtelijke, administratieve en methodologische tekortkoming (Bretherton, Mayock 2021).

Tellingen kunnen wel aangevuld worden met administratieve data over wie gebruik maakt van diensten voor daklozen en van andere sociale diensten zoals voedselbedeling, vluchthuizen enz. en met longitudinaal statistisch onderzoek om zo een beter beeld te krijgen van de problematiek. Maar dan nog, is dit niet voldoende. Cijfers en 'taxonomische categorieën' verschaffen onvoldoende inzicht in de problematiek.

Om inzicht te krijgen in dakloosheid en de genderdimensies van dakloosheid zijn kwalitatieve onderzoeken, inclusief kwalitatieve onderzoeken op lange termijn, nodig. Hierbij moet steeds uitgegaan worden van de dakloze mens als individu, niet als type persoon die gereduceerd kan worden tot enkele kenmerken. De samenleving heeft er alles bij te winnen. Beter inzicht in de genderdynamieken van dakloosheid en in de dakloosheid van vrouwen, waarover de kennis tot nu toe fragmentair is, kan tot een meer gepaste en gendergevoelige preventie van dakloosheid leiden en tot empowerende ondersteuning voor zowel vrouwen als mannen.

Om inzicht te krijgen in dakloosheid en de genderdimensies van dakloosheid zijn kwalitatieve onderzoeken, inclusief kwalitatieve onderzoeken op lange termijn nodig.

Pleidooi voor empowerende hulpverlening

Aan de dakloosheid van vrouwen liggen meerdere met elkaar samenhangende factoren ten gronde zoals armoede, gendergebonden geweld en seksueel geweld en economische en sociale ongelijkheid in combinatie met een tekort aan adequate en betaalbare woningen en met soms persoonlijke levenskeuzes of ziekte. Het maatschappelijk antwoord op dakloosheid van vrouwen blijft echter onvoldoende.

Er zijn onvoldoende adequate woningen, waardoor vrouwen en dan vooral alleenstaande vrouwen en alleenstaande vrouwen met kinderen getroffen worden én er is een tekort aan gepaste en specifieke dienstverlening voor dakloze vrouwen. Dit laatste heeft deels ook te maken met een gebrek aan onderzoek naar dakloosheid van vrouwen en naar de genderdimensies van dakloosheid. Gendergebonden dimensies van dakloosheid zouden nochtans volledig geïntegreerd moeten worden in het onderzoek en het beleid in verband met dakloosheid, onder meer, met oog op preventie van dakloosheid van vrouwen en op hun empowerment.

Een genderperspectief dat rekening houdt met al de specifieke uitdagingen die samenhangen met gender zou deel moeten uitmaken van elke strategie om dakloosheid van vrouwen te voorkomen en te stoppen (FEANTSA, 2021).

Het feit dat uit onderzoek steeds meer bewijzen naar voren komen die aangeven dat trajecten van vrouwen naar, in en uit dakloosheid verschillen van die van mannen en dat er ook verschillen zijn in hun behoefte aan ondersteuning betekent niet dat er geen gelijkenissen zijn in de trajecten en behoeften van vrouwen en mannen, noch dat vrouwen en mannen als 'groep' gelijke trajecten en behoeften hebben. Het impliceert wel dat de dienstverlening voor dakloze personen ook aangepast moet zijn aan de verschillen in trajecten en behoeften, waarbij rekening gehouden wordt met genderverschillen, met individuele verschillen tussen vrouwen en mannen onderling én met intersectionele factoren die bepaalde personen extra kwetsbaar maken of kunnen versterken; steeds met het oog op empowerment.

Zo blijkt uit onderzoek dat de negatieve perceptie van vrouwen van daklozendiensten samenhangt met het gebrek aan controle en autonomie die vrouwen in daklozencentra ervaren, wat gevoelens van objectivering, machteloosheid en verlies opwekt. Ervaringen van infantilisering dragen eveneens bij tot een negatief perspectief van vrouwen op deze diensten. Tegelijk bieden beschikbare onderzoeksgegevens een overtuigend argument voor dienstverlening die uitgaat van de eigen percepties en ervaringen van vrouwen. Dit vereist erkenning van de keuzevrijheid van vrouwen, van hun kennis en middelen en vermogen om hun ervaringen en behoeften te verwoorden. Uit onderzoek is ook gebleken dat een dienst die uitgebouwd en beheerd wordt door vrouwen een grote mate van succes kan hebben voor de duurzame hervestiging van vrouwen met grote en complexe behoeften.⁶⁷

Een dienst die uitgebouwd en beheerd wordt door vrouwen kan zeer succesrijk zijn met oog op de duurzame hervestiging van dakloze vrouwen met grote en complexe behoeften.

De autonomie van dak- en thuisloze personen bevorderen en verzekeren dat zij echt controle hebben over hun leven is een sleutel tot succesvolle dienstverlening. Concreet betekent dit dat binnen alle diensten voor dakloze personen rekening gehouden moet worden met de individuele en soms verschillende behoeften, aspiraties en capaciteiten, keuzes en handelingsvermogen van dakloze personen, met oog voor gendergebonden factoren in de trajecten van dakloze vrouwen en mannen. Volgens Bretherton gaat het om een benadering die de menselijke dimensies van dakloosheid erkent en die tegemoetkomt aan de specifieke noden van elke individuele dakloze. Een goede dienstverlening gaat over veel meer dan voorzien in brood, bed en bad. Behoud van de menselijke waardigheid en bevorderen van empowerment, zijn essentieel voor een goede, gepaste dienstverlening.

Het is de keuze voor een empowerende individuele aanpak en voor een menselijke benadering van dakloosheid, die niet enkel focust op woningen en op de 'behoefte aan behandeling', maar die rekening houdt met de vele diverse aspecten van dakloosheid weg van reductionistische,

⁶⁷ Joanne Bretherton, Paula Mayock, [Women's homelessness. European Evidence Review](#), FEANTSA, 2021.

simplistische en bevooroordeelde opvattingen over dakloze personen die projecten zoals [Housing First](#), en diensten zoals [Skylight](#) en [Time Banking](#) zo succesvol maakt.⁶⁸ En die ook kan verzekeren dat de aanpak 'genderproof' en intersectioneel verantwoord is en bijgevolg ook passend kan bieden voor vrouwen, in al hun diversiteit.

De autonomie van dak- en thuisloze personen bevorderen en verzekeren dat zij echt controle hebben over hun leven is een sleutel tot succesvolle dienstverlening.

Dit is ook de vaststelling van de [studie over dakloze vrouwen in Brussel](#) (2022) van L'ilot. Hierin wordt dit als volgt verwoord: men moet dakloze vrouwen niet op dezelfde manier begeleiden als dakloze mannen, want ze hebben een ander levensparcours doorlopen, verschillende noden en specifieke verwachtingen. Daarom moeten de hulpverlening en de instrumenten die hen ter beschikking gesteld worden ook verschillen. Vandaag moeten we helaas vaststellen dat de daklozensector hieraan niet voldoende beantwoordt.⁶⁹

Bretherton pleit daarom voor Housing First diensten voor vrouwen⁷⁰ omdat dit vrouwen een eigen woning en autonomie verschaft en ruimte laat voor een individueel aangepaste aanpak die de dakloze als zelfstandig persoon respecteert en hen de middelen verschaft om zelf het leven weer in handen te nemen. Tegelijkertijd wordt zo ook een antwoord geboden op het bezwaar dat diensten voor daklozen ingericht zijn om tegemoet te komen aan de behoeften van voornamelijk alleenstaande dakloze mannen.

Deze huisvestingsgerichte benadering kan ook zeer goed geïntegreerd worden met gender- en traumabenederingen van zorg en ondersteuning voor vrouwen die langdurig dakloos geweest zijn, die meervoudige complexe behoeften hebben en/of die trauma's in verband met geweld en seksueel geweld en misbruik moeten verwerken. Beide benaderingen kunnen gecombineerd worden om de juiste setting te creëren voor vrouwen om uit dakloosheid te komen en de cirkel van geweld en dakloosheid te doorbreken.

⁶⁸ Joanne Bretherton, [Gender dimensions in conceptualisations of homelessness: theoretical and operational \(in\)visibility](#), University of York, Centre for Housing Policy, September 2018.

⁶⁹ Elodie Blogie, [Sans-abrisme au féminin : sortir de l'invisibilité. Recherche-action sur les violences faites aux femmes le plus précaires \(sans abri\) et préfiguration d'un centre de jour pour femme](#), L'ilot, janvier 2022.

⁷⁰ Housing First is een huisvestings- en ondersteuningsaanpak die een stabiel thuis biedt voor mensen die dakloosheid hebben ervaren, samen met intensieve, persoonsgerichte, holistische ondersteuning die open en onvoorwaardelijk is.

Signalen

- ❖ Het stereotype beeld van de dakloze persoon als een oudere man met een verslavingsproblematiek, crimineel verleden en/of psychisch probleem moet losgelaten moet worden. Ongeveer 10% van de daklozen beantwoordt aan dit profiel.
- ❖ Vermijdt het stelselmatig gebruik van de uitdrukking 'dak- en thuisloze personen' omdat dit suggereert dat er ernstige en minder ernstige vormen van dakloosheid zijn. Alle vormen van dakloosheid zijn een schending van het fundamentele mensenrecht op wonen.
- ❖ Slechts 1 op 3 dakloze personen leeft op straat of doet beroep op de nood- of daklozenopvang. De meeste daklozen zijn op een andere manier dakloos. Velen onder hen worden niet als dakloze geregistreerd. Deze mensen, waaronder heel wat vrouwen, moeten eveneens zichtbaar gemaakt en ondersteund worden.
- ❖ Globaal is 1 op 3 dakloze personen een vrouw. Dit is een onderschatting. Er zijn veel meer dakloze vrouwen dan de tellingen doen vermoeden. De meeste vrouwen zijn 'verborgen' daklozen t.t.z. hun vorm van dakloosheid (inadequate, onveilige, onconventionele woning, verblijf in een vluchthuis, woononzekerheid) wordt niet geregistreerd of meegeteld.
- ❖ Er bestaat een evidente paradox tussen de armoedegrade en sociaaleconomische positie van vrouwen én de registratie van dakloosheid van vrouwen.
- ❖ Dakloze vrouwen die op straat leven proberen zichzelf en hun dakloosheid onzichtbaar te maken. Zo zijn ze ook voor de hulpverlening niet zichtbaar en blijven ze van hulp verstoken.
- ❖ Dakloosheid is niet hetzelfde als geen dak boven je hoofd hebben. De Europese aanvaardde ETHOS definitie van dakloosheid erkent dit. De praktijk om dakloosheid te registreren nog niet.
- ❖ De methode om dakloosheid te registreren vertoont drie essentiële gebreken die met elkaar interageren: een ruimtelijke, administratieve en methodologische tekortkoming. Alle drie dragen ze bij tot een vertekend foutief beeld van dakloosheid. De genderdimensie zit hierin dat ze de dakloosheid van vrouwen onzichtbaar maken.
- ❖ Metingen volgens de ETHOS light methode laten toe om meer categorieën van dakloosheid te detecteren, maar een heel wat vormen van dakloosheid blijven nog steeds buiten beeld, net die vormen van dakloosheid waarin veel vrouwen zich bevinden.
- ❖ Om dakloosheid van vrouwen zichtbaar te maken moet de volledige ETHOS definitie van dakloosheid ingezet worden voor de registratie van dakloosheid en moeten de gebruikte begrippen nauwkeurig gedefinieerd worden voor het uittekenen van het beleid.
- ❖ Tellingen zijn steeds een onderschatting van de werkelijkheid en geven een vertekend en beperkt beeld van de problematiek. Inzicht in dakloosheid vereist ook kwalitatief onderzoek, met oog voor de genderdimensies van dakloosheid en intersectionele factoren die een rol hebben in het voorkomen, uitlokken en/of stoppen van dakloosheid.
- ❖ Er is nood aan meer en systematisch kwalitatief en genderbewust onderzoek naar alle vormen van dakloosheid van vrouwen, waarbij ook rekening gehouden wordt met intersectionele factoren in de trajecten van de vrouwen.

- ❖ Er bestaat niet één alles zalmakende verklaring voor dakloosheid, zoals er ook niet één alles zalmakend antwoord bestaat om deze problematiek op te lossen. Het beleid en de hulpverlening moeten daar rekening mee houden.
- ❖ Dakloosheid is een veelzijdige problematiek die om een veelzijdige aanpak vraagt: het gaat om wonen, maar evenzeer om welzijn, onderwijs, relatiebekwaamheid, preventie van geweld, gendergelijkheid en individuele levensparcours.
- ❖ Een gezamenlijke en genderbewuste aanpak door meerdere diensten en sectoren met oog op lange termijn, autonomie en empowerment van dakloze mensen en met focus op preventie is nodig. Het Housing First model leent zich het best hiertoe.
- ❖ Een dienst die uitgebouwd en beheerd wordt door vrouwen kan zeer succesrijk zijn voor de duurzame hervestiging van vrouwen met grote en complexe behoeften. Overweeg om ook aparte opvang, inclusief inloopcentra, voor dakloze vrouwen op te zetten.

Geraadpleegde bronnen

- ❖ Isabel Baptista, [Women and homelessness](#), Centro de Estudos para a Intervenção Social (CESIS), Lisboa, Portugal, 2010.
- ❖ Elodie Blogie, [Sans-abrisme au féminin : sortir de l'invisibilité, Recherche-action sur les violences faites aux femmes le plus précaires \(sans abri\) et préfiguration d'un centre de jour pour femme](#), L'ilot, janvier 2022.
- ❖ Joanne Bretherton, [Reconsidering Gender in Homelessness](#), University of York, Centre for Housing Policy, European Journal of Homelessness, Volume 11, No. 1, May 2017.
- ❖ Joanne Bretherton, [Gender dimensions in conceptualisations of homelessness: theoretical and operational \(in\)visibility](#), University of York, Social Policy and Social Work, September 2017.
- ❖ Joanne Bretherton, [Women's Homelessness in Europe: Recognition and Response](#), presentation at the Canadian Alliance to End Homelessness Conference, Hamilton, Ontario, November 2018.
- ❖ Joanne Bretherton, [Gender dimensions in conceptualisations of homelessness: theoretical and operational \(in\)visibility](#), University of York, Centre for Housing Policy, September 2018.
- ❖ Joanne Bretherton, [Women's Experiences of Homelessness: A Longitudinal Study](#), University of York, Social Policy and Society 19(2), 2020.
- ❖ Joanne Bretherton, Paula Mayock, [Women's homelessness. European Evidence Review](#), FEANTSA, 2021.
- ❖ Joanne Bretherton, Nicholas Pleace [Women and Rough Sleeping : A Critical Review of Current Research and Methodology](#), University of York, Centre for Housing, 2018.
- ❖ European Commission, Eurostat, [2018 – Material deprivation, well-being and housing difficulties](#), social statistics, income and living conditions, quality of life, Assessment of the implementation, March 2020.
- ❖ Evelien Demaerschalk, Patrick Italiano, Nicole Mondelaers, Katrien Steenssens, Wouter Schepers, Tuba Bircan, Ingrid Schockaert, [Measuring Homelessness in Belgium-Final Report](#) van het [MEHOBEL-onderzoek](#) (2015-2018) in opdracht van BELSPO, BRAIN-BE, 2018.
- ❖ Eurofound, [Crisis point: Well-being of young people still defined by the economic crisis](#), 2019.
- ❖ Feantsa, [Transnational Research on Homelessness and Housing exclusion](#), website.
- ❖ Feantsa, [European Consensus Conference on Homelessness: Policy Recommendations of the Jury](#), 2011.
- ❖ Feantsa, [Perspectives on Women's Homelessness](#), magazine Homeless in Europe, Summer 2016.
- ❖ Feantsa, [The state of emergency shelters](#), magazine Homeless in Europe, Spring 2019.
- ❖ Feantsa, [Guide for developing effective gender-responsive support and solutions for women experiencing homelessness](#), toolkit, 2021.

- ❖ Feantsa, Housing First Europe Hub, [Housing First & Women – Case Studies from Across Europe](#), brochure, 2022.
- ❖ Feantsa, Abbé Pierre Foundation, [Fourth Overview of Housing Exclusion in Europe](#), 2019.
- ❖ Feantsa, Abbé Pierre Foundation, [Sixth Overview of Housing Exclusion in Europe](#), 2021.
- ❖ Kris Hendrickx, [Aantal dak- en thuislozen stijgt fors tot 5.300](#), Bruzz, 17 maart 2021.
- ❖ Koen Hermans (LUCAS, KU Leuven), Patrick Italiano (CLEO, Université de Liège), [Telling dak -en thuisloosheid – Globaal rapport 2020](#), 17 maart 2021 i.s.m. het Centrum voor de gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en Koning Boudewijn Stichting.
- ❖ Koen Hermans (LUCAS, KU Leuven), Martin Wagener (UCL CIRTES, [Telling dak -en thuisloosheid – Globaal rapport 2021](#), maart 2022 i.s.m. het Centrum voor de gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding en Koning Boudewijn Stichting.
- ❖ Nicolas Horvat, Mauro Striano, [Dak- en thuislozentelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Zesde editie](#), 9 november 2020, Bruss'help.
- ❖ Patrick Italiano, [Femmes et enfants en errance, le sans-abrisme au féminin](#). Recherche-action sur le parcours des femmes avec enfants au sein de trois structures d'accueil en Wallonie et à Bruxelles, Fondation Roi Baudouin, 2016.
- ❖ Randall Kuhn, Dennis P. Culhane, [Applying Cluster Analysis to Test a Typology of Homelessness by Pattern of Shelter Utilization: Results from the Analysis of Administrative Data](#), in American Journal of Community Psychology, 26(2) 1998; Retrieved from http://repository.upenn.edu/spp_papers/96.
- ❖ Evy Meys, Koen Hermans, [Nulmeting dak- en thuisloosheid](#), Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, SWVG-Rapport, 22 juni 2014.
- ❖ Nicholas Pleace (2016), [Exclusion by Definition: The Underrepresentation of Women in European Homelessness Statistics](#) in Joanne Bretherton and Paula Joanne, Women's Homelessness in Europe, London: Palgrave Macmillan; Feantsa, 2021.
- ❖ Nicholas Pleace and Koen Hermans, Counting All Homelessness in Europe: The Case for Ending Separate Enumeration of 'Hidden Homelessness' in [European Journal for Homelessness](#), volume 4.3 2021.
- ❖ Paula Mayock, Joanne Bretherton, [Women's responses to homelessness: services implicated, implications for services](#), presentation at the European Research Conference: Changing profiles of homelessness: implication for services, Barcelona, September 2017.
- ❖ Benoît Quittelier, François Bertrand, [Telling van dak- en thuislozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Vijfde editie, 5 november 2018](#), La Strada, Steunpunt thuislozenzorg Brussel.
- ❖ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, [feiten en cijfers](#), 2020.
- ❖ Ester Van Lit, '[Dakloze vrouwen in de nachtopvang van Gent](#)', academiejaar 2012-2013, eindwerk Sociale en agogische wetenschappen, VUB.

Bijlage

ETHOS definitie van dakloosheid			
	Operationele categorie	Leefsituatie	Definitie
DAKLOOS	1 In openbare ruimte leven (geen vaste verblijfplaats)	1.1 Openbare ruimte of open lucht	Leven op de straat en in openbare ruimte, zonder vaste verblijfplaats.
	2 Mensen in nachtopvang	2.1 Laagdrempelige opvang (direct toegankelijk)	Mensen zonder vaste verblijfplaats die gebruik maken van de nachtopvang, laagdrempelige opvang, korte duur
THUISLOOS	3 Mensen in opvang voor thuislozen	3.1 Opvangcentrum halflange termijn	Opvang voor kortdurend verblijf
		3.2 Tijdelijke huisvesting	Tijdelijke huisvesting (geen vastgestelde tijdslimiet)
		3.3 Huisvesting als overbruggingsperiode	Tijdelijke huisvesting (vastgestelde overbruggingsperiode) bv. OCMW
	4 Mensen in vrouwenopvang	4.1 Vluchthuizen Vrouwenopvang	Opvang voor vrouwen die slachtoffer zijn van huiselijk geweld
	5 Mensen in opvang voor asielzoekers en immigranten	5.1 Asielzoekerscentrum	Gesloten asielcentra of tijdelijke opvang door hun verblijfsstatus
5.2 Pension voor seizoenarbeiders			
6 Mensen die binnenkort uit een instelling komen	6.1 Penitentiaire inrichting	Geen huisvesting beschikbaar vóór vrijlating	
	6.2 Medische instellingen (inclusief afkickcentra, psychiatrische ziekenhuizen)	Geen huisvesting beschikbaar vóór vrijlating	
	6.3 Jeugdinstellingen	Blijven langer door gebrek aan huisvesting	
7 Begeleid wonen	7.1 Zorgwonen voor oudere daklozen	Begeleid wonen voor ouderen in groepswooning	
	7.2 Begeleid wonen voor mensen die dakloos zijn geweest	Begeleid wonen voor individuen	
INSTABIELE HUISVESTING	8 Mensen zonder een huurcontract	8.1 Tijdelijk bij familie of vrienden	Leven in tijdelijk conventionele huisvesting bij familie of vrienden (niet uit vrije keuze)
		8.2 Zonder formeel huurcontract	Gebuiken van een woning zonder formeel huurcontract (niet kraken)
		8.3 Illegale bezetting van terrein	Bezetten van terrein zonder wettelijke rechten
9 Mensen die uit hun huis worden gezet	9.1 Uitgevoerd dwangbevel	Wanneer procedures voor uithuiszetting in gang gezet zijn	
	9.2 (huurhuis) Terugname bevel (koophuis)	Wanneer de hypotheekverstrekker het huis in beslag mag nemen wegens niet aflossing woningkrediet	
10 Mensen die leven onder dreiging van huiselijk/familiaal geweld	10.1 Gemeld bij politie		Wanneer de politieactie onderneemt om veiligheid voor slachtoffers van huiselijk geweld te garanderen
ONTO	11 Mensen in tijdelijke / niet conventionele	11.1 Camper/ caravan	Niet bedoeld als standaard woonplaats (bv. Roma, zigeuners, woonwagenbewoners,

	woningen			campingbewoners)
		11. 2	Niet conventionele woonruimte	Tijdelijke schuilplaats (kraken)
		11. 3	Tijdelijke aard	Illegale bezetting van een terrein/gebouw (kraken)
1 2	Mensen in ongeschikte huisvesting	12. 1	Woning ongeschikt voor bewoning	Woonruimte die ongeschikt is verklaard voor bewoning
13	Mensen die wonen in een extreem overbevolkt gebouw	13.1	Hoogste nationale norm van overbevolking	Bepaald als het overschrijden van de nationale of regionale dichtheidsnorm voor oppervlakte of bruikbare kamers, huisjesmelkerij